Oak Street
UNCLASSIFIED

Silvio Pellico

APIE ŽMONIŲ PAREIGAS.

Iš itālų kalbos vertė

Jurgis Baltrušaitis.

VILNIUS.
«Vilniaus Žinių» spaustuvė.
1906.

„VILNIAUS ŽINIŲ“

knygyne tarp kitų knygų gaunamos šitokios knygutės:

	Kap.
1. «Buk Valia Tavo» arba Maldų Knygelė jaunuomenei. Vilniuje 1905 m. p. 384 nuo 30 iki 100	»
2. Gyvenimas Švento Kazimiero Išpažintojo, Lietuvos karalaičio. Vilniuje 1906 m. pusl. 16.	10 »
3. Dievo galybė. Poliaus Bero. Vilniuje 1905 m. p. 136.	40 »
4. Vaikų skaitymėliai. Vilnius 1905 m. p. 260 .	40 »
5. Trumpas Lietuvos aprašymas. Sutaisė Juozas Gabrys. Vilniuje 1906 m. pusl. 54 . . .	30 »
6. Parinktos lietuviškos dainos. Vilniuje 1905 m. pusl. 48.	6 »
7. Vienas iš mūsų turi apsivesti. Vienos veikmės komedija. Vilniuje 1905 m. pusl. 24 .	19 »
8. Prikaltas Prometėjis. Drama. Vertė J. Š. Vilniuje 1905 m. p. 33	20 »
9. Apsakymėliai. Vilniuje 1905 m. Pusl. 85. .	10 »
10. Urvinis žmogus. D. Koropčevskio Vertė Kaz. Miškonis. Vilniuje 1905 m. p. 35	15 »
11. Kaip dirbti žemė, sėti ir valyti javai. Vertė Juozas Kurmelis. Vilniuje 1905 m. p. 112. .	30 »
12. Garo katilų ir mašinų priežiura, mašinistams ir pečkuriams vadovėlis. Sutaisė pagal Voislavo Steponas Kairys. Vilniuje 1905 m. p. 81	40 »
13. Populiariškas rankvedis fizikos parašė P. Neris. Vilniuje 1905 m. p. 100.	40 »
14. Patarmės moterims, kurios nori buti sveikos. Pagal Zielčaką parašė D-rs A. Vileišis. Vilniuje 1906 m. pusl. 32	10 »
15. Ataloa Princeps. Pr. Siulelio vertimai. Vilniuje 1906 m. pusl. 69	15 »
16. Alyvos žydi. Z. Przybylskio vieno veiksmo komedija. Iš lenkų kalbos vertė K. Žegota. Vilniuje 1906 m. pusl. 20	10 »
17. Kolčivis. Legenda K. Žegotos. Vilnius 1906 m. pusl. 46.	10 »

Silvio Pellico

APIE ŽMONIŲ PAREIGAS.

Iš italų kalbos vertė

Jurgis Baltrušaitis.

VILNIUS.
«Vilniaus Žinių» spaustuvė.
1906.

Keli žodžiai iš Silvio Pellico gyvenimo.

Silvio Pellico gimė Birželio 21 d. 1789 m. Saluzzo mieste, Italijoje. Jo tėvas buvo Onorato Pellico, pragarsėjęs anų laikų dainius (poeta), jo motina buvo Maria Margerita Tournier. Silvio buvo liguostas ir menkos sveikatos. Dar vaiku būdamas, jis įsimylėjo į poeziją ir, vos 10 metų, susilaukęs, parašė vieną tragediją. Savo kūdykystę jis praleido Saluzze, mokinosi Pinerolo miestelyje, paskui Turine ir, pagalios, ketverius metus sėdėjo Liono mokyklose.

1809 metuose Silvio Pellico sugrįžo Italijon ir Milano mieste, kame tuo tarpu gyveno jo tėvas, jis gavo francūzų kalbos mokytojo vietą prie kareivių našlaičių mokyklos. Čia bebūdamas, Silvio pažino garsius italų rašėjus-dainius: Ugo Foscolo ir Vincenzo Monti. Čia teip pat parašė pirmąsias savo tragedijas. Napoleonui I puolus, Silvio apsigyveno grafo Lambertenghi namuose; jis mokino du grafo sūnu. Čia jisai pažino garsius to laiko vyrus: Volta, Confalionieri, Di Breme ir kitus, ir užsienių rašėjus: M. Staël, Schlegel'į, Brougham'ą, Thorwaldsen'ą, Byron'ą ir kitus.

Tuo-pat laiku Silvio susiartino su keliais karštais savo Tėvynės mylėtojais, ypatingai susidraugavo su rašėju G. Manzoni. Juodu sumanė išleidinėti

laikraštį, kurs žadintų užsnūdusią italų tautą ir keltų ją doriškai. Tokiu būdu 1818 metuose pasirodė laikraštis «Conciliatore» (patarėjas) visai priešingas Austrijos vyriausybės pažiūroms; užtatai tam laikraščiui prisiėjo daug kovoti su įvairioms kliutimis ir jau 1819 m., vos 13 mėnesių pragyvavęs, tasai laikraštis užgeso.

Austrija, apšviestesniųjų Italijos vyrų susipratimu įbauginta, visaip stengėsi suturėti ir užgesinti tautiškąjį italų atsibudimą. Užteko mažo kaltės šešėlio ir jau tave grūdo kalėjiman. Silvio Pellico teip-pat apskundė už prigulėjimą prie slaptos, vyriausybei priešingos, karbonarijų draugijos. Silvio, nors buvo draugų perspėtas, nuvažiavo į Milaną, kur jį suėmė Spalių 13 d. 1820 m. ir pasodino Š. Margeritos kalėjiman. Iš čia Vasario mėnesyje 1821 m. jį perkėlė į Veneciją. Už metų teismas nagrinėjo jo bylą ir nusmerkė myriop, bet cesorius suminkštino jo bausmę, paskirdamas jam 15 metų kalėjimo Špielbergo citadelėje, Moravijoje. Balandžio 10 d. 1822 m. Silvio kartu su savo draugu Maroncelli, buvo jau Špielberge, kame išbuvo lig Rugpjūčio 1 dienos 1830 metų. Kokius vargus jis iškentėjo kalėjime, aprašė garsioje savo knygoje «Le mie prigioni» (mano kalėjimai).

Tėvynen sugrįžęs, Silvio Pellico gyveno Turine markizos Borolo namuose, kame jis buvo knygyno užveizdėtoju. Gyvenimas kalėjime labai parbaigė ir beto menką jo sveikatą, kad, neilgai pragyvenęs, jis pabaigė vargingas savo gyvenimo dienas Turine Vasario 1 dieną 1854 metų.

Silvio Pellico buvo žymus praėjusiojo XIX šimtmečio žmogus; jis yra vienas iš geriausiųjų italų rašėjų; jo raštai yra versti beveik į visas Europos kalbas.

Jo raštai. Silvio Pellico gyveno tokiame laike, kuomet jo Tėvynė buvo išdraskyta tarp įvairių valstybių, kurios visaip ją spaudė ir *per fas et nefas* stengėsi išrauti tautišką jos susipratimą. Jisai nuolatos matė vargstančios po svetimtaučių jungu savo brangios Tėvynės prispaudimus ir jo širdyje užsidegė karšta tos Tėvynės meilė. Todėl ir visuose Silvio raštuose tos meilės jausmams paskirta žymi vieta. Tėvynės atgimimo ir neprigulmybės jis tikėjosi vien tik doriškai bei tautiškai žmonėms susipratus ir užtatai visomis pajiegomis stengėsi sužadinti žmonyse tautiškus jausmus, Tėvynės meilę ir pakelti juos doriškai.

Pirmutinę vietą tarp Silvio Pellico raštų užima knyga «Le mie prigioni» (mano kalėjimai), kuri tuoj buvo išversta į kitas Europos kalbas. Joje jis aprašė visus iškęstus kalėjime vargus ir gautus nusiraminimus, bet nepamiršo išdėstyti ir nedorus valdžios pasielgimus; toje knygoje kuo-aiškiausiai išrodė visus netikusius Austrijos darbus Italijoje. Silvio tragedijas laikė geru įrankiu žadinti apsnūdusią tautą, todėl ir jose atsispindi Tėvynės meilė. Svarbiausia jo tragedija—tai «Francesca da Rimini». Ją parašė Pellico dar visai jaunu būdamas, pirmą kart vaidino ją 1815 m. Paskui seka «Eufemio di Messina», kuone geriausia jo tragedija, parašyta 1820 m. Tragedijas: «Iginia d'Asti» ir «Ester d'Engaddi» parašė sėdėdamas Venezijos kalėjime, «Leoniero da Dertona» išgalvojo Špielbergo citadelėje. Kitas tragedijas: «Gismonda de Mendrisio», «l'Erodiade», «Tomaso Moro» ir «Conradino» parašė sugrįžęs iš Špielbergo. Be to Silvio Pellico parašė daug eilių ir giesmių, daugiausiai doriško turinio.

Pagalios Silvio, norėdamas pravesti jaunuomenei doros kelią, parašė puikią knygelę «Dei doveri de-

gli uomini» (apie žmonių pareigas), kuri buvo išleista 1834 metuose.

* * *

Silvio Pellico knygelė «Apie žmonių pareigas» išguldo paeiliui svarbiausias žmogaus pareigas ir moka grynos krikščioniškos dorybės. Kritikai skiria ją prie geriausiųjų po Evangelijos knygų ir pataria kiekvienam jaunikaičiui atidžiai ją perskaityti. Iš tikro, ši knygelė gal atnešti nemažą naudą ir mūsų Lietuvos jaunuomenei, jeigu tik atidžiai ją perskaitys. Tiesa, skaitytojas neras joje moksliškų žmogaus pareigų išdėstymų, bet užtai ras daug gerų patarimų. Turiu vilti, jog šita knygelė ūmu laiku prasiplatįs Lietuvos sodžiuose, o gera sėkla įsėta jaunuomenės širdyse, be abejonės, išbujos ir išduos gerus vaisius.

Vertėjas.

Vilnius.
Sausio 6 d. 1906 m.

PRAKALBA.

Šitoji knyga buvo skiriama tik vienai ypatai, bet aš apskelbiu ją viešai, tikėdamas, kad ji bus naudinga ir kitiems, ypatingai jaunuomenei.

Tatai nėra nė mokslo knyga, nė gilus iš pašaknių žmogaus pareigų išguldymas. Mano nuomone, žmogaus priedermė būti doru ir dievobaimingu nereikalauja mokslišku prirodymų. Kas neranda tų prirodymų nuosavoje sąžinėje, tasai niekuomet neras jų knygose. Čia yra išdėstyta tik, kokias pareigas sutinka žmogus savo gyvenimo kelyje,—yra užkvietimas, kad atkreiptų į tas pareigas atidžią ir nuolatos jas pildytų.

Aš stengiaus išvengti aukštų išjieškotų sakinių ir žodžių. Mano nuomone, šio dalyko apsvarstymas reikalauja kuo didžiausio paprastumo.

Tau, mano Tėvynės jaunuomene, aš aukoju šitą mažą knygelę, iš širdies linkėdamas, idant sužadintų ji tavyje dorą ir, kiek galint, padėtų tau pasiekti laimę.

S. Pellico.

Skyrius I.

Pareigų reikalingumas ir vertybė.

Žmogus negali išvengti nemąstęs apie savo pareigas; jisai negali nesuprasti tų pareigų svarbumo. Pareigos yra neatskirtinai sujungtos su mųsų gyvavimu; vos tik męs pradedame galvoti, jau mųsų sąžinė mums apie tai primena; ji primena mums tuo aiškiaus, juo daugiaus męs galvojame ir juo labiaus plėtojasi mųsų galvojimo spėkos. Lygiai visa tai mums primena visas regimas pasaulis, nes jisai yra valdomas amžinais, geriausiai sutaikintais įstatymais, o jo tikslas yra garsinti išminti ir pildyti paliepimus tos Esybės, kuri yra visų daiktų pradžia ir pabaiga.

Žmogus teip-pat turi savo paskyrimą, savo prigimimą. Reikia, kad jisai būtų tuo, kuo privalo būti, kitaip niekas jo neguodos, jis pats savęs nekęs ir nebus laimingas. Žmogaus prigimimas stengiasi pasiekti laimę; bet jisai turi žinoti, kad tą laimę tepasieks tik būdamas geru, kuomet tai, ką jis laiko už gerą, nėra priešinga prigimimo įstatymams ir Dievo paskyrimui.

Nors geiduliai ir įtraukia mus pagundėn skaityti mųsų laime visa ta kas priešinasi artymo labui ir visuotinai tvarkai, bet persitikrinti tame męs negalime,—sąžinė tvirtina mums, kad tatai ne laimė, ir ištikro, vos tik pereis geidulys, męs visuomet

bjaurėsimės visu tuo, kas yra priešinga kitų laimei ir tvarkai.

Pareigų išpildymas yra reikalingas mųsų pačių laimei. Kentėjimai ir net pati mirtis, kuri išrodo didžiausiu mųsų priešininku ir nelaime, doro žmogaus akyse, kursai kenčia ir miršta trokšdamas galbėti artymą ir susitaikyti su Visagalio noru, persimaino ir lieka saldųs.

Būti žmogum yra būti tuo, kuo turi būti, ir užtatai žodis *pareiga* reiškia tiek, kiek—*laimė*. Tikėjimas parodo tą tiesą pilnais gilios išminties žodžiais: *žmogus pagal Dievo paveikslo yra sutvertas*. Būti tuo paveikslu ir nenorėti būti kuo kitu; trokšti būti geru dėlto, kad Dievas yra geras ir davė žmogui tiesą tobūlinties visose dorybėse ir vienyties su Dievu,—tai žmogaus pareiga ir laimė.

Skyrius II.

Teisybės meilė.

Pirmoji žmogaus pareiga yra mylėti tiesą ir ja tikėti.

Dievas yra tiesa. Mylėti Dievą ir mylėti tiesą—yra vienas ir tas pats dalykas.

Mano drauge, turėk stiprybę, trokšk tiesos ir nesiduok suvadžioti melagingiems mokytojams, kurie visaip rūpinasi pasėti pragaištingą netikėjimo sėklą!

Protas neatneša žmogui naudos, bet dar kenkia,—kuomet jisai kovoja prieš tiesą, stengiasi ją aptemdinti ir paturi blėdingas nuomones; kuomet jis, pa-

siremdamas ant apnikstančio jį gyvenime pikto, peikia pačią gyvybę; kuomet jis nepripažįsta visuotinos pasaulio tvarkos, vien tik dėlto, kad jis sutinka pavienius nuo tos tvarkos atsitolinimus. Toliaus, protas yra be naudos,—kuomet žmogus, matydamas visų gyvių myri ir išnykimą, nustoja tikėjęs į grynai dvasišką, nemirtiną savo ėsybę; kuomet skirtumą tarp dorybės ir nuodėmės laiko svajone; kuomet žmoguje jis mato vien gyvulį ir nieko nemato, kas jame yra dieviško.

Jeigu žmogus ir prigimimas iš tikrųjų būtų teip visai niekingu ir tuščiu, kam-gi tuomet galvoti? Reikėtų nusižudyti, nes tuomet protas negalėtų nieko geresnio patarti.

Kadangi sąžinė spiria mus užlaikyti savo gyvybę (pavieniai bepročiai nieko neprirodo); kadangi gyvendami stengiamės pasiekti gerą ir jaučiame, jog žmogaus geras užsituri ne žemume ir lyginimos su vabalais, tik išsitobulinime ir susiartinime su Dievu,—yra aišku, kad nėra didesnio gero, kurį galėtų žmogui suteikti sveikas protas, už tą aukštą ideją išsitobulinti, kuri paspiria jį dorybės keliu.

Tai pripažinę, drąsiai atmeskime nuo savęs visus abejojimus, visus žemus ir nevertus pasaulio tvarkos supratimus, o mųsų pareiga tebūn tikėti tiesa, daile ir geru. Bet, kad tikėti, reikia noro tikėti, reikia visa širdžia mylėti tiesą.

Tik viena tiesos meilė tegali priduoti dvasiai stiprybės. Žmogus, kurs gyvena abejojimuose, nusilpnina savo dvasios spėkas.

Tikėk tiesa, bet kartu ir patsai visuomet ir visame, žodžiuose ir darbuose, būk teisingiausiu. Žmogaus sąžinė tiesoje tiktai randa ramybę. Kuris meluoja, tas patsai savyje nešiojasi bausmę, nors jo

melas ir neapsireikštų; jisai jaučiasi, jog neišpildė savo pareigų ir nusižemino.

Idant neįprastumėme niekingai meluoti,. nėra kito vaisto, kaip laikyties taisyklės niekuomet nepameluoti. Vos tik atsitolįsi nuo tos taisyklės, tuoj nepasijusi ir pameluosi du, tris, penkiasdešimts, begalinį skaičių kartų. Ir ištikro teip yra; daugelis žmonių išlengvo pripranta pirmiaus nuduoti, iškraipyti ir, pagalios, meluoti.

Blogiausi yra tie laikai, kuriuose viešpatauja melas. Tuomet kįla visuotinas neužsitikėjimas; tėvas neužsitiki sūnum ir atbulai; tuomet būva begalinės bylos, neteisingos prisaikos ir prigavimai; tuomet dėlei politiškų, tikėjimiškų ir moksliškų nuomonių įvairumo prasideda partijų vaidai ir vieni antrus stengiasi nužeminti; tuomet ima jieškoti paliudijimų prieš kitus ir, suradę juos, nors menkučius, stengiasi juos prilakyti, padidinti ir įkalbėti, kad tie paliudijimai svarbus. Visi, kurių veidmainingos yra širdis, spėja, kad ir kitų širdis yra tokios pat. Jei nepatinkanti jiems ypata ką nors kalba,jie nuverčia jos kalbą ant blogo; jei ji meldžiasi ir duoda duoklę, jie vadina veidmainiu ir dėkavoja Dievui, kad jie yra geresniais.

Bet, nors tu gyveni tokiame laike, kada melas ir neužsitikėjimas yra kasdieniniai apsireiškimai, vis-gi rūpinkies jų išvengti. Būk palinkęs tikėti teisingiems kitų žodžiams, o jei nevisi tavim tiki, tu nepyk; pakanka tau, kad tavo teisybė šviečia

«Akyse To, Kursai visa regi».

Skyrius III.

Tikėjimas.

Persitikrinę, kad žmogus yra viršesnis už gyvulį ir kad jame yra šiek-tiek dieviško,—mes privalome labai gerbti tuos jausmus, kurie padeda jam pasikelti doriškai. Aišku, kad tam doriškam kilimui užvis daugiausiai padeda, nežiūrint į visas žmogaus silpnybes, stengimos išsitobulinti, pasiekti laimę Dievą; užtatai męs privalome pripažinti tikėjimą visame jo grožyje ir pildyti visus jo prisakymus.

Nenusimink, jeigu veidmainiai ir tamsuoliai už tavo tikėjimą tave apkalba, vadindami neišmanėliu arba davatka. Be stiprybės negalima pasiekti dorybių nė išpildyti jokių pareigų; teip-pat idant būti geru, reikia turėti stiprią dvasią.

Dar mažiaus nusimink, kad tu, kaipo krikščionis, susitinki su daugeliu neapšviestų žmonių, kurie maža tesupranta krikščioniškojo tikėjimo prakilnumą. Kadangi ir prasti žmoneliai gali ir privalo būti dievobaimingi, iš to negalima išvesti, kad tikėjimas—tai tamsumas. Neapšviestas žmogus teip-pat privalo būti doru, o apšviestas žmogus ar-gi turėtų savo dorybės gėdinties?

Savo protu ir įgytu mokslu tu galėjai persitikrinti, kad nėra kito tikėjimo grynesnio už krikščionišką, liuosesnio nuo paklydimų, aukštesnio, šventesnio už kitus tikėjimus ir dieviškesnio. Nė vienas tikėjimas neprisidėjo tiek prie gerų papročių išsiplėtojimo ir jų išplatinimo bei verguvės panaikinimo. Nė vienas tikėjimas neparodo žmonėms teip aiškiai, kaip krikščioniškas, jų giminystę su Dievu ir žmonių lygybę Dievo akyse.

Apgalvok visa tą, atsimink istoriškus prirodymus, kurie išlaiko visokią bešališką kritiką.

Kad neapsiriktumei, sulygindamas tuos prirodymus su kitais neva teisingais išvadžiojimais, atsimink, kad daug buvo prakilnių vyrų, kurie tuos prirodymus pripažino teisingais, pradedant pirmaisiais Bažnyčios tėvais ir baigiant kai-kuriais žymiais mųsų laiko vyrais.

Kiekvienoje tautoje yra tokių garsių vardų, kurių nė vienas netikėlis neišdrįs paniekinti.

Garsus, teip labai empiriečių branginamas, Bakonas netiktai ką nebuvo netikinčiu, kaip daro karšti jo garbintojai, bet visuomet laikė save tikru krikščioniu. Grocius [1]) buvo krikščionis, nors kai-kuriuose dalykuose ir klysdavo; jisai parašė knygą *apie tikėjimo teisingumą*. Leibniz [2]) buvo karščiausiu krikščionybės apgynėju. Newton'as [3]) nesigėdėjo parašyti knygą *apie Evangelijų sutikimą*. Lock'as [4]) rašė *apie protingą krikščionybę*; išrodė, kad tikėjimas sutinka su protu. Volta [5]), tasai mokytas fizikas ir gerai išsilavinęs žmogus, visą savo gyvenimą buvo doringiausiu kataliku. Jie ir jiems panašus kiti žmonės liudija, kad krikščionybė nėra protui priešinga. Žinoma, krikščionybė sutinka ne su siauru, vienpusiu protu, apakintu palinkimais apjuokti tikėjimą; bet su protu aukštu, gerai išlavintu ir perdaug neprisirišusiu prie visų savo išjieškojimų ir mokslų.

---

1) Grocijus, juristas ir rašėjas gimė 1583—1645.

2) Leibniz Gottfried Wilhelm iš Leipcigo buvo filozopas, matematikas, tiesų žinovas, žymus valstybės žmogus ir teologas (1646—1716 m.).

3) Newton Isaak, didis matematikas ir fizikas, jis išrado tiesą visuotino pasaulio svarumo (1642—1727 m.).

4) Locke John, Filozopas sensualistas (1632—1704).

5) Volta, mokytas italų fizikas (1745—1827).

Skyrius IV.

Keli pavyzdžiai.

Tarp garsių pasaulyje vyrų atsiras keli netikintieji ir nemaža tokių, kurių tikėjimas pilnas yra įvairių nesuomonių ir paklydimų. Bet kas iš to? Daug jie rašė prieš krikščionybę apskritai ir prieš katalikybę išimtinai, bet nieko neįstengė prirodyti; ir visi jie galų gale negalėjo išvengti kokioje nors savo knygoje nepripažinę gilios to paties tikėjimo išminties, kurios jie neapkentė ir kurio taisyklių teip blogai laikėsi.

Šie pavyzdžiai nors neturi nieko naujo, tečiaus nenustojo dar savo vertės, todėl laikau naudingu juos atkartoti:

Jonas Jokūbas Russo [1]) knygoje «Emile» parašė šiuos atminties vertus žodžius:

— «Aš prisipažįstu, kad švento rašto prakilnumas priverčia mane užsimąstyti; Evangelijos šventumas kalba man į širdį... Įsižiūrėkite į garsias filozofų knygas; kaip jos yra mažos sulyginus su šitomis!... Ar gali žmogus išgalvoti tokią prakilnią ir kartu teip visiems suprantamą knygą? Ar gali Tasai, kurio gyvenimą ji aprašo būti prastu mirtinu žmogum?... Sokrato gyvenimas, apie kurį niekas niekuomet neabejojo, daug mažiau yra žinomas, negu Jezaus Kristaus gyvenimas. Dar mažiau yra suprantama, kokiu būdu būtų galėję susitarę keli žmonės parašyti panašią išgalvoto turinio knygą, negu tai, jog vieno vienintelio žmogaus gyvenimas

---

1) Jean Jacques Rousseau. Filozopas ir dainius (1712—1778).

yra jos medžiaga. Evangelija-gi atsižymi teip aukšta, teip šviesia, teip tobūla, neužginama tiesa, kad jos išradėjas būtų net vertesnis stebėjimos, negu Tasai, apie kurį ji rašo»...

Toliaus tas pats Russo kalba:

— «Sergėkitės tų žmonių, kurie neva aiškindami jums prigimimo tiesas, sėja jųsų širdysna savo pragaištingus mokslus... Išversdami, iškreipdami ir mindžiodami kojomis visą tą, ką žmonės gerbia,— jie atima iš vargdienio paskutinę paguodą jo varguose, iš galingo ir turtingo—vieninteli vaistą jo geiduliams suturėti, jie išrauna iš žmonių širdžių metavonę už nusidėjimus ir paskutinę viltį, be to dar giriasi, esą žmonijos geradariais. Jie sako, tiesa niekados žmogui nekenkia. Ir aš teip manau; bet, mano nuomone, tatai jau yra prirodymas, jog tas, ko jie mokina, nėra tiesa...

«Montesquie, nors kaipo krikščionis užsipelnė papeikimą, bet jis priešinosi, kada krikščioniems užmėtinėjo tokius darbus, kokių jie nebuvo papildę.

«Bayle,—sako jis:—apjuokė visus tikėjimus, o kartu ir krikščionybę. Jis išdrįsta užmesti, kad tikri krikščionis niekuomet nesutversią valstybės, kuri galėtų ilgai stovėti. Dėlko būtų priešingai? Piliečiai tobuliausiai pažintų savo pareigas ir visa širdžia trokštų jąs išpildyti; visugeriausiai suprastų savo apsigynimo tiesas, ir juo karščiau jie pildytų pareigas paliečiančias tikėjimą, tuo labiau stengtųsi pildyti pareigas paliečiančias Tėvynės gerovę... Stebėtinas dalykas! Krikščioniškas tikėjimas, kurs, ant pažiūros, rūpinasi vien būsimojo gyvenimo laime, padeda įgyti mums laimę šiame gyvenime»! (Esprit des lois kn. III per. 6).

Kitoje vietoje šeip kalba:

— «Užmiršus geradaringą tikėjimo įtekmę, išrodinėti piktą, kurs sekė jo plėtojimos—yra priešingas tikėjimui protavimas... Jeigu kas panorėtų apsakyti visą piktą padarytą pasauliui įvairių valstybių įstatymais, pradėjus monarchija ir baigiant respublika, pripasakotų baisiausių daiktų... Jeigu męs atsimintumem baisias žmogžudystes, kurias darė graikų ir rymionių karvedžiai ir kraugeringas jų kares, išnaikinusias miestus ir tautas; atsimintume nuožmius Timuro ir Čingichano [1]) darbus, pavertusius tyru Aziją,—tik tuomet tesuprastumėm kiek męs turime būti dėkingi krikščionybei. Krikščionybė davė mums apribotus valstybės įstatymus kasdieniniame mųsų gyvenime ir apribotus tarptautinių įstatymų pamatus karės metą, ir už visą tą žmonija negali užtektinai jai atidėkavoti». (Esprit des lois, kn. XXIV per 2 ir 3).

Didis Byronas [2]), tasai įdomus žmogus, kursai teip įprato aukštinti tai dorybę, tai nuodėmę, tai tiesą, tai melą, patsai kankinosi karštai trokšdamas doros ir teisybės. Savo raštuose jisai paliko mums liudijimą tos gilios pagarbos, kurią jisai gaivino prie katalikiško tikėjimo. Jisai norėjo, kad jo duktė būtų išauklėta katalikiškame tikėjime. Liko vienas jo laiškas, kuriame užkliudęs šį dalyką, jisai atsakė, teip norėjęs, nes nėvienoje Bažnyčioje jis nematęs tokios teisybės, kaip katalikiškame tikėjime.

Byrono draugas ir garsiausias po Byrono Anglijos dainius Tomas Muro [3]), po ilgų svyravimų, ko-

---

1) Timura ir Čingischanas buvo totorių vadai XIII amžyje, pirmasai užkariavo veik visą Aziją, o antrasai—Rusiją.

2) G. Byron. Garsus poeta, didžiausias naujos gadynės dainius (1788—1824).

3) T. Moore. Dainius (1779—1852).

kį išsirinkti tikėjimą, persvarstė iš pašaknų krikščionybę ir išrado, kad protingiausiai yra būti kataliku; paskui visa tai surašė knygose [1]).

«Išganymo, išganymo,—šaukia jis:—o viena ir tikra Bažnyčia! tu esi vienintelis tiesos kelias, tavo vienos prieglobojet nėra suklydimų! Mano dvasia tepasilsie tavo švenų paslapčių šešėlyje; teatsitolinie nuo manęs nedorybė, kuri savo tamsumu tave apjuokia, ir neprotingas tikėjimas, kurs norėtų tavuosius papiktinti. Vieniems ir antriems atsakau su Šventu Augustinu: *Tu protauk, aš stebėsiuos; tu mokyk, aš tikėsiu; pažįstu tavo prakilnumą, nors visų tavo paslapčių išmanyti neįstengiu*».

Skyrius V.

Keli patarimai.

Viršui išdėstyti protavimai ir daugybė prirodymų, kuriuos galima paduoti krikščionybės patvirtinimui, tegul sužadina tave, mano drauge, padaryti nutarimą tvirtai laikyties tikėjimo ir tankiai atkartoti sekančius žodžius:

— Aš noriu negirdėti ir neatjausti visų išjieškotų žibančių, bet nieko neprirodančių, išvadžiojimų, stengiančiųsi išversti mano tikėjimą; aš regiu, kaip neteisinga yra toji nuomonė, būk krikščioniškas tikėjimas suvaržąs dvasią ir būk jis tinkąs vien tik barbariškiems laikams, o ne apšviestam mųsų amžiui. Anaiptol! Kaip jisai tiko Azijos, Graikijos ir

1) Žiūrėk T. Moore knygą: *Trevels of an Irish gentleman etc.*, arba tūlo airo kelionė tikėjimo jieškoti.

Rymo apšvietimui, įvairioms vidurinių amžių valstybėms ir visoms pradėjusioms šviesties tautoms, teip ir dabar jis pilnai sutinka su prakilniausiųjų šių dienų mokslinčių išjieškojimais. Aš regiu, kad pirmieji atskalūnai, ligi Volterio ir jo draugų, visi mokino, kad jų mokslas esąs tikriausiu, bet nieko gero neįstengė prirodyti. Dėlko?—Užtatai, kol aš giriuos esąs tamsybės priešu ir tiesos draugu, visuomet džiaugsiuos, jog esmu kataliku, o nuskųsiu kiekvieną, kurs mane apjuoks ir drįs vadinti veidmainiu ir farizejum vien už mano dievobaimingumą.

Visa tai supratęs ir pripažinęs, būk tvirtas ir vienodas. Širdžia ir protu, kiek galėdamas, gerbk savo tikėjimą ir išpažink jį prieš visus tikinčius ir netikinčius; o išpažink jį ne šaltu paviršutiniu apeigų išpildymu, bet persiimdamas aukštomis iš tų apeigų kilančiomis mintimis. Stebėkis tikėjimo paslapčių aukštybe, nesistengdamas savo protu jas perimti; įsigilink į kilančias iš tų paslapčių dorybes ir niekados neužsimiršk, kad Dievo garbinimas vien tik lūpomis neturi jokios vertės,—męs turime garbinti Jį visais mųsų darbais.

Daug yra žmonių, kurie gerai supranta katalikų tikėjimo grožybę ir teisingumą; jie atjaučia, kad jis yra aukštesnis už visokią išmintį, kad jis yra priešingas visokiai neteisybei ir kad jis yra didžiausias žmonijos draugas; tečiaus tie žmonės seka apverktiną minios pavyzdį ir gyvena teip, kaip gyventų, jei krikščionybė būtų įsteigta tik tamsuoliams, o ne apšviestiems žmonėms. Tokie žmonės daug daugiaus nusideda už visai netikinčius, o tokių yra labai daug.

Aš teip-pat prigulėjau prie šių pastarųjų skyriaus ir žinau, kokio darbo reikia ligi išsiliuosuoji, išbredi iš to sunkaus padėjimo. Bet nenusimink, jei-

gu jau pasijutai panašiame padėjime, bet darbuokies. Nepaisyk, kad žmonės tave apjuoks, už tavo prakilnius tikėjimo jausmus; žinok, kad nieko nėra aukštesnio už Dievo meilę.

Jeigu tu pergalėjai melagingus mokslus ir savo paties atšalimą, sergėkies, kad nepasirodytumei prieš tikėjimo priešininkus apgailėtiname svyravime ir neduok jiems progos tyčioties iš tavo silpnybės ir abejojimų. Nusižemink prieš Dievą ir žmones, bet neužmiršk nė savo žmogiškos vertybės ir niekados neatmesk sveiko protavimo. Įsidėmėk, kad puikybė ir neapykanta yra priešingi Evangelijai.

Skyrius VI.

Žmonijos meilė ir mielaširdingumas.

Vien tiktai tikėjimas tegali įkvėpti žmogui tikros žmonijos meilės ir mielaširdingumo pareigas.

Mielaširdingumas yra šventas žodis ir tame žodyje užsiveria kaž-kas dieviško, bet kartu yra šventas ir prakilnus išsitarimas *žmonijos meilė*, nors daugelis sofistų tą meilę paniekina. Šv. Povilas Apaštalas sulygina tą meilę su anąja, kuria Dievas numylėjo žmones. Laiške Titui skaitome: «*Ir apsireiškė Dievo mųsų Išganytojo malonė ir mielaširdystė*». (*L. Titui p. III eil. 4*).

Visagalis Dievas myli žmones ir nori, idant ir kiekvienas mųsų juos mylėtų. Kaip jau buvo aukščiau pasakyta, męs tik tuomet tegalime būti gerais ir pakakintais patįs savim, galime gerbti save, ka-

da męs sekame Jo meilę, kuri daro mųsų artimą geresniu ir, kiek galint, prisideda prie jo laimės.

Ta meilė—tai beveik visas žmogaus vertumas, ji yra neatskirtina dalim tos meilės, kurią męs privalome gaivinti prie paties Dievo, kaipo aiškiai matyti iš kai-kurių labai gražių šventraščio vietų, o ypatingai iš šių žodžių:

«*Tuomet tars karalius tiems, kurie bus po jo dešinės: Eikite Tėvo mano palaimintieji, imkite tėvainiškai karalystę, kuri yra jums surengta nuo pasaulio pradžios. Alkanas buvau, o pavalgydinote mane; troškau, o pagirdėte mane; svečiu buvau, o priėmėte mane; nuogas buvau, o pridengėte mane; sirgau, o atlankėte mane; kalėjime buvau, o atėjote manęsp. —Tuomet atsakys jam teisieji tardami: Viešpatie, kada regėjome tave alkaną, o pavalgydinome tave? arba trokštantį, o davėme tau gerti? Ir kada regėjome tave svečiu, o priėmėme tave? arba nuogą, o apdengėme tave? Arba kada regėjome tave ligonį arba kalėjime esantį, o atėjome tavęsp.?—O karalius atsakydamas tars jiems: Iš tiesų sakau jums, ką tiktai padarėte vienam iš tų mažiausių mano brolių, tai man pačiam padarėte». (Evang. S. Mat. persk. XXV eilė 34—40).*

Todėl sutverkime savo širdyse aukštą žmogaus idealą ir stengkimės jį pasiekti. Bet ką aš kalbu? To idealo nereikia mums jieškoti; jį suteikia mums patsai tikėjimas ir dar kokį aukštą! Tasai, kurį tikėjimas stato mums paveikslu yra žmogus didžiai stiprus ir neapsakomai ramus,—neparmaldaujamas veidmainybės ir prispaudimų priešininkas,—žmonijos, mylėtojas, atleidžiąs visą, išskyrus piktybę ir nemetavonę,—kursai gali atkeršyti, bet nenori ir neapkenčia pagiežos,—kursai pavargėlius vadina savo broliais, o laimingųjų neniekina jų laimėje, jeigu

jie atsimena savo pavargusius brolius,—kuris brangina žmones ne už jų galybę ir mokslą, bet už jų širdies jausmus ir darbus. Jisai yra vienintelis išmintingas filozopas, kuriame negalima užtėmyti mažiausios dėmės. Jisai yra pilnai dieviškas apsireiškimas vienoje panašioje mums esybėje; jisai yra Dievas-Žmogus.

Su kokia pagarba žiūrės į žmoniją tasai, kurs nešioja savo širdyje tokį prakilnų paveikslą! Meilė visuomet rišasi su pagarba. Idant tvirtai mylėti žmoniją, reikia ją didžiai gerbti.

Tasai, kuris turi neaiškią, aptemusią apie žmogų nuomonę ir kuris laiko žmonių veislę sumanių, bet bepročių gyvulių banda, kurie gema tik dėlto, kad valgytų, veistųsi, vaikščiotų ir pagalios pavirstų dulkėmis; kursai apšvietime, dailėje ir nuolatiniame žmogaus stengimos prie grožio, gero ir doros nenori matyti nieko prakilnesnio,—ar gali toksai priderančiai gerbti ir mylėti savo artimą, skatinti jį prie doros pasiekimo ir išsitobūlimo ir aukoti savim dėlei žmonijos labo?

Mylint žmoniją, reikia mokėti be susierzinimo veizdėti į žmonių silpnybes ir nuopuolius.

Jei tu regi žmogų neapšviestą, atsimink, kaip didę dovaną turi žmogus; dovana toji—yra tai dvasiškos žmogaus pajėgos: joms padedant ir suvis neapšviestas žmogus gali pasikelti ant aukščiausiojo visų pamatinių dorybių laipsnio, būtent, tvirtybės, gailestingumo, dėkingumo ir teisybės.

Tie, kurie niekados neapsišviečia ir negeidžia būti dorais, yra ne žmonės, bet atskiros ypatos. Vienas Dievas težino, ar reikia juos kaltinti ir kaip kaltinti. Mums teužtenka žinoti, kad nuo kiekvieno iš mųsų bus pareikalauta atskaita tiktai iš to, ką męs patįs nuo prigimimo gavome.

Skyrius VII.

Žmogaus gerbimas.

Męs stebimės iš tų vyrų, kurie išreikšdami savyje visą žmogaus doros aukštumą, rodo mums kelią į tą stovį, kuriame męs privalytumėm būti arba nors turėtumėm stengties jį pasiekti. Męs negalime jiems prilygti jų garbėje, bet tatai nėra svarbu. Visuomet galime jiems prilygti bent doriškoje jų vertybėje, būtent gaivindami prakilnius jausmus, jei męs nėsame silpno proto ir jei mųsų gyvenimas yra apdovanotas subrendusiu ir nepasiliekančiu amžinoje kūdykystėje protu.

Kada mus apims pagunda žiūrėti į žmones su paniekinimu vien tik dėlto, kad męs matome arba skaitome istorijoje, kaip daug žmonija yra padariusi pikto,—tuomet męs privalome atsiminti ir tuos vertus stebėjimos vyrus, kurie pragarsėjo istorijoje.

Byronas, tasai nors paliukęs pykti, bet geros širdies žmogus, kaip jis pats man nusipasakojo, tik tuo ir tegalėjęs išmesti iš savo širdies žmonijos neapykantą.

— «Pirmasai didis žmogus—kalbėjo Byronas—buvo Maižis,—Maižis, kurs pakelia žemai nupuolusią žmoniją; kurs išgelbti ją nuo gėdingo stabų garbinimo ir vergijos; kurs duoda jai protingus įstatymus, stebūklingą sąjungą tarp patriarchų tikėjimo ir naujųju amžių tikėjimu—Evangelija. Jo pavizdys ir jo įstatymai buvo įrankiu Dievo rankose sutverti savo žmonyse didžius valstybės vyrus, stiprius karvedžius, dorus piliečius ir pasišventusius teisybės apgynėjus, pašauktus apsakinėti puikiųjų ir veidmainių nupuolimą bei būsiantį visų tautų apšvietimą».

«Kada aš atsimenu kai-kuriuos didvyrius, o ypatingai mano Maižį,—kalbėjo Byronas:—visuomet nušvitusia dvasia atkartoju šią puikią Danto eilę:

«*Che di vederli in me stesso me'salto!*» [1])

Ir aš geriaus kalbu apie Adomo sėklos kūną ir gyvenančią jame dvasią».

Tie didžiausio Anglijos dainiaus žodžiai pasiliks neišdildomais mano vėlėje. Aš prisipažįstu, kad Byrono pavizdys daug kartų galbėjo mane nuo pragaištingo žmonijos neapkentimo.

Be abejo, patsai didvyrių buvimas naikina visokią iškraipytą nuomonę apie žmogaus prigimimo vertumą. Kaip daug prakilnių vyrų mes randame žiloje senovėje! rymionų laikuose! o kiek stabmeldijos metuose ir viduriniuose amžiuose! kiek šiandieninėje apšviestoje gadynėje! Ten buvo kankiniai už tiesą; čia geradariai ir nuliūdusių suramintojai; kitur Bažnyčios tėvai, garsus savo aukštu mokslu ir karšta meile; visur narsus karžygiai, teisybės ir šviesos platintojai, garšus dainiai, išmintingi mokslo vyrai ir dailininkai!

Bet, nė tolimi laikai, nė nepaprastas tų vyrų likimas neduoda mums tiesos manyti, būk jie buvę kitaip sutverti, negu mes. Ne, jie buvo lygiai mirtini žmonės; buvo moteriškės sūnus; kentėjo ir verkė teip, kaip mes verkiame ir kenčiame; turėjo kovoti prieš piktus palinkimus, kaip ir mes kovojame; turėjo gėdėties patįs savęs ir kartais su didžiausiu vargu pergalėti patįs save.

---

1) Toji eilė išversta lietuviškai šeip skambėtų: Iš jų pamatymo išsikeliu patsai savyje; būtent, juos pamatęs, persiimu jų dora, o mano dvasia įgauna naujas pajėgas.

Pr. vert.

Visų tautų istorija ir kiti pasiekusieji mųsų laikus paminklai, suteikia mums žinias tik apie mažą didvyrių dalelę, kurie kada-nors gyveno ant žemės. Ir dabar mųsų laikuose teip-pat gyvena tūkstančiai nežinomų ir nieku neatsižymėjusių žmonių, kurie savo proto vaisiais ir savo gerais darbais aukština žmogaus vardą, aukština visą žmoniją, aukština žmonių brolystę ir suartina juos su Dievu.

Atsimindami daugybę prakilnių ir dorų vyrų neapsigaukime, vadindami žmoniją tobūliausiu ir gražiausiu daiktu, žinodami, kad daug yra paikų ir ištvirkusių. Ištvirkėlius ir paikus nelaikysiu žmonėmis? teip? ne, štai ką noriu pasakyti:—žmogus gali būti labai sumanus, žmogus gali neištvirkti, jis gali įvairiuose santikiuose tobūlinties aukštose dorybėse ir tokiu būdu jis turi tiesą būti gerbiamu kiekvieno protingo sutvėrimo.

Atiduodami žmogui priderančią pagarbą; gerbdami tą nenuilstantį žmogaus stengimos išsitobūlinti; matydami, kad jis daug daugiaus priguli prie nemaraus pasaulio, negu prie laikinio gyvenimo ant žemės, kurio įstatymams jisai turi pasiduoti panašiai gyvuliams ir augalams; matydami, kad jis dar nors truputi gali pasikelti aukščiau gyvulių ir tarti: «aš esu didesnis už jus visus ir už visus mane apsiaučiančius regimus daiktus!»—męs pasijusime, kad mumyse auga tikra žmonijos meilė. Tos pačios jo nelaimės ir paklydimai sužadis mumyse didesnį pasigailėjimą, jeigu męs atsimįsime jo ėsybės prakilnumą. Mums bus koktu žiurėti į žemės karaliaus nusižeminimą, męs geisime išdildyti jo neteisybę ir noriai paduosime jam ranką prikelti jį iš purvo ir pastatyti pritinkančioje vietoje; iš širdies męs džiaugsimės, išvydę, kad jisai, atsiminęs apie savo žmogišką vertybę, kentėjimuose ir pažeminimuose, lygiai

sunkiausiuose išmėginimuose pasiliks visuomet tvirtu, nepergalimu ir savo valios pajėgomis stengsis prisiartinti arčiaus savo dieviško idealo.

Skyrius VIII.

Tėvynės meilė.

Visi žmonių stengimos, rišantieji juos tarp savęs ir darantieji juos dorais, yra geri.

Cinikas [1]), kurs prieš kiekvieną aukštą jausmą stato savo protavimus, paprastai Tėvynės meilę stato žemiaus už meilę žmonijos.—«Mano Tėvynė,—sako jis—visas pasaulis. Tasai kampelis, kuriame aš gimiau ir augau, neturi jokios tiesos reikalauti, kad aš jį daugiaus mylėčiau negu kitas šalis; nes tasai kampelis negali susilyginti su kitomis šalimis, kur teip-pat yra gerai, arba net dar geriaus. Tėvynės meilė yra baisus egoizmas (savymeilė), visuotinas tūlam žmonių rateliui, kurie neapkęsdami kitų tautų, norėtų turėti kuo teisinties».

Mano drauge, nepasiduok tiems nevertiems protavimams. Jų tikslas yra nužeminti žmogų, atmetant jo dorybes ir vadinant aukšta svajone, paikumu ir

---

1) Cinikas,—tai cinikų filozopijos pasekėjas. Pirmasis pradėjo tą mokslą skelbti Antisthenes, Sokrato mokytinis, V amžiuje prieš Kristaus gimimą. Toji filozofija vardan doriškosios žmogaus liuosybės, mokina niekinti visokią matomą žemišką laimę ir pasikakinti visai mažais reikalavimais.

Pr. vert.

beprotybe visa tai, kas jį tobulina. Kalbėti prieš visokį gerą norą, prieš visokį pobūdį daryti visūmenei gerą—nėra sunku, bet tokia iškalba yra verta paniekinimo.

Cinizmas meta žmogų purvan; tikra išmintis jį iš ten ištraukia, nes ji visuomet rišasi su tikėjimu ir guodoja tėvynės meilę.

Galėtumėme tarti, kad visas pasaulis—mųsų tevynė; juk visi žmonės yra vienos šeimynos sąnariai, kuri dėlei savo platumo negali turėti vieno bendro valdytojo, nors ir turi vieną viršiausiąjį valdytoją—Dievą.

Žiūrėdami į visus panašius mums protingus sutvėrimus, kaipo į vienos šeimynos sąnarius, męs su didesne meile žiūrime į visą žmoniją apskritai imant. Bet tosios pažiūros negali užstelbti kitų lygiai teisingų pažiūrų.

Žmonių skirstymosi į tautas teip-pat yra teisingas. Kiekviena tauta yra sąryša žmonių susijungusių bendru tikėjimu, bendrais įstatymais, papročiais, kalba, kilimu, bendra garbe, bendrais kantėjimais, vargais ir viltimis. Tą sąryšio ir bendrų reikalų jausmą vienos tautos sąnarių tarpe vadinti egoizmu (savymeile),—būtų vis tiek, kaip įniršime paniekinti gimdytojų meilę.

Įsidėmėkime gerai, kad kiekvieną tiesą galima svarstyti iš įvairių pusių ir kad nėvienas doras jausmas neturi pasilikti užmestas. Gali, kuris iš jų, išsiskyręs iš visuotinų tiesų, tapti blėdingu? Ne, neišsiskirs ir netaps blogu. Visos žmonijos meilė, be abejo, yra labai pagirtinas jausmas, bet nereikia užmiršti nė prigimto krašto meilės; Tėvynės meilė yra labai graži, bet niekuomet ji neturi užstelbti žmonijos meilės.

Gėda tam, kuris negiria tų aplinkybių, kurios uždega žmoguje šventus jausmus susibroliuoti, vienas antrą gerbti ir gelbėti!

Du europiečiu keleiviu susitinka kitoje žemės dalyje: vienas iš Turino, antras iš Londono. Abu juodu europiečiu, ir tasai jų vardo vienodumas, teip sakant, suriša juodu meilės ryšiu, net patriotizmu, o iš čia kįla pagirtinas noras vienas antrą galbėti.

Štai pavizdžiui žmonės, kurie vieni antrų nesupranta, kalbėdami įvairiomis kalbomis. Sunku įtikėti, kad juos galėtų jungti Tėvynės meilė, vienok teip yra. Tie žmonės—tai šveicarai: vienas iš itališko kantono, antras iš francuziško, trečias iš vokiško. Bendra politiška sąjunga, kuri juos gina, pakeičia jiems bendros kalbos trukumą, suartina juos ir priverčia mylėti vieni antrus ir didelėmis aukomis tą Tėvynę šelpti, nors ji ir nesusideda iš vienos tautos.

Visai kitaip matome Italijoje ir Vokietijoje. Abiejų tų valstybių tautos susidėjo iš įvairių smulkių tautų ir įvairių įstatymų globoje. Bet visi jie kalba, arba nors rašo, viena kalba, gerbia bendrus prosenius ir giriasi bendra raštija; jie turi vienodus palinkimus ir visiems bendrą stengimos vienas antrą gelbėti, gerbti, suraminti ir jungties į draugijas. Tatai sužadina juos atjausti vieni antrų reikalus.

Tėvynės meilė visuomet yra vienodai aukšta, ar toji mųsų Tėvynė didelė, ar maža šalis. Nėra teip mažos šalies, kuri neturėtų kuo pasigirti: ji turi kunigaikščius, kurie pakėlė jos galybę, žymius istoriškus atsitikimus, geras įstaigas, turtingus miestus, kokį nors gerą, pagarbos vertą, žmonių paprotį, arba nors pragarsėjusius politikoje, moksle ir dailėje vyrus. Ar-gi neužtenka to, kad kiekvienas jaustųsi

daugiaus mylįs savo prigimtą šalį, savo miestą, arba savo kaimą, negu kitas šalis.

Bet, ar plačiai ar siaurai imant, Tėvynės meilė neturi įkvėpti mumyse tuščios puikybės ir pasididžiavimo, kad męs gimėme tokioje garsioje šalyje, ir užtatai pradėtumėm niekinti kitas šalis, miestus ir tautas. Tokia siaura Tėvynės meilė nėra dora, bet prasižengimas.

Skyrius IX.

Tikras Tėvynės mylėtojas.

Męs tik tuomet tikrai iš širdies mylime savo Tėvynę, kuomet męs patįs esame toki piliečiai, kokiais ji gali pasigirti. Niekinti tikėjimą ir gerus papročius ir kartu girties Tėvynės meile būtų didžiausia melagyste. Kada žmogus, niekinantis bažnyčią, moterystės šventumą ir dorą, giriasi mylįs savo Tėvynę, netikėk jam: jisai yra nedoras veidmainys ir, užtikrą, blogas pilietis.

Tikru Tėvynės mylėtoju tegali būti vien tik doras žmogus, kuris pažįsta savo pareigas ir su meile jąs pildo.

Tėvynės mylėtojas neturi nieko bendro nė su tuo, kuris meilinasi aukštesniajai valdžiai, nė su tuo, kuris yra pikčiausiu valdžios priešininku: negerai yra perdaug žeminties ir negerai visai valdžios negerbti.

Tarnaujant Tėvynei, ar tu būsi kareiviu, ar valdininku, tu privalai rūpinties ne ypatišku savo geru, bet savo Tėvynės garbe ir gerove.

Jeigu esi paprastas pilietis, vis tiek Tėvynės ir tautos gerovė turi būti didžiausiu tavo troškimu; tu nieko neprivalai daryti, kas priešinasi *tavo Tėvynės* labui, bet, kiek galėdamas, turi stengties dirbti dėlei Tėvynės.

Kiekvienoje draugijoje gali atrasti įvairių priešingų įstatymams pasielgimų; tą piktą Tėvynės mylėtojas privalo stengties išrauti su šaknimis iš žmonių tarpo; bet jisai turi neapkęsti sauvalės tų, kurie tuos piktus darbus norėtų panaikinti nuožmiomis priemonėmis ir kankinimais, nes kraujo praliejimas yra baisiausia ir nepataisoma piktadarystė.

Tikras Tėvynės mylėtojas nekelia piliečių tarpe jokių nesutikimų, bet, malšindamas jų neprotingus norus, kiek galėdamas, žodžiu ir pavyzdžiu pritraukia juos prie santaikos ir nusileidimo. Bet jeigu Tėvynė yra paojuje ir reikalauja apgynimo, jisai nustoja buvęs avinėliu... jisai lieka liutas. Tuomet jisai kariauja ir pergali, arba miršta savo stovykloje, atsimindamas, kad *malonu ir gražu yra už Tėvynę mirti.*

Skyrius X.

Gimdytojų meilė

Tu pradedi gyventi savo šeimynoje. Tėvo namai —tai pirmoji doros mokykla. Ką-gi galime pasakyti apie tuos, kurie sakosi mylį savo Tėvynę, giriasi savo pasišventimu, o užmiršta pirmutinę savo pareigą—mylėti savo gimdytojus?

Ten nėra nė kibirkštėlės Tėvynės meilės, nėra nė trupučio pasišventimo, kur piktas nedėkingumas susikrovė sau lizdą.

Vos tik kūdykis gauna šiokį-tokį supratimą apie pareigas, tuoj patsai prigimimas pradeda jam kalbėti: «mylėk savo gimdytojus». Gimdytojų meilės instinktas teip yra tvirtas, kad rodosi, nereiktų jokio rūpesnio jo prilaikymui per visą gyvenimą. Bet, visi geri įkvėpimai reikalauja tvirto valios paturėjimo, kitaip jie pražus. Gimdytojų meilėje nuolatos reikia tobūlinties.

Ar-gi neprivalo tasai, kuris giriasi mylįs Dievą, Tėvynę ir žmoniją, gaivinti didžiausią meilę tų, kurie davė jam gyvybę? Per juos jisai tapo Dievo sutvėrimu, žmogum, piliečiu.

Tėvas ir motina yra pirmieji mųsų draugai; visa tai ką męs turime, turime nuo jų. Dėlto yra aišku, kad męs privalome būti jiems dėkingais, gerbti juos ir mylėti.

Kartais nuolati susidūrimai su artymomis mums ypatomis atšaldina mumyse jų meilę ir pagarbą. Sergėkimės panašaus atšalimo. Kas nori išsitobūlinti, privalo visuose dalykuose gerbti savo tėvus ir švelniai su jais apsieiti.

Elgties švelniai su svetimais, o šiurkščiai apsieiti su savo gimdytojais, yra nedoras pasielgimas. Mandagumo ir švelnumo reikia pradėti mokinties nuo-pat kūdykystes savo gimdytojų globoje.

— «Kas čia yra pikto,—sako kai-kurie:—jei vaikai kalbėdami su savo tėvais neturi švelnumo? Juk tėvai ir teip žino, kad vaikai juos myli. Kam, girdi, čia reikalingas tasai nuduotas paviršutinis švelnumas, kada vaikui yra nuobodu, arba kada jis yra suerzintas!»—Tu, jei nori būti tobūlu, teip nekalbėk; nes, jeigu šiurkštumus tu vadini nemanda-

giu pasielgimu, todėl nėra tokio giminystės laipsnio, kuris galėtų tai išteisinti.

Kuris negali prisiversti namieje ir kitur būti visiems malonus, kuris negali būti doru, gerbti žmogų pačiam savyje ir garbinti žmoguje Dievą,—tasai neturi stiprybės. Męs tik miegodami turime tiesą atsilsėti nuo tobūlinimos doroje ir pratinimos būti visiems malonus.

Gimdytojų meilė nėra vien tik dėkingumo pareiga, bet drauge yra būtina doro elgimos sąlyga. Net tuose retuose atsitikimuose, kuomet tūlas žmogus turi nevertus pagarbos gimdytojus, vis tiek turi juos gerbti, kaipo žmones davusius jam gyvybę; būtų jam didelė gėda, jeigu jis šiurkščiai be pagarbos su jais apsieitų. Tuomet toji gimdytojų meilė yra daug vertesnė, nes jisai pildo prigimimo įstatymus ir atiduoda prigulinčią savo paties vertumui skolą.

Nelaimingas yra tasai, kuris aštriai teisia mažiausią savo gimdytojų nuodėmę! Kur jisai gali išmokti meilės ir švelnumo, jeigu jis nemoka mylėti savo tėvo nė motinos?

Yra puikybė ir neteisybė statyti gimdytojų meilės sąlyga, kad jie būtų tobūli ir be prasižengimų. Męs visi geidžiame, kad mus mylėtų ir gerbtų, o ar visados męs esame liuosi nuo prasižengimo? Jeigu mųsų tėvas arba motina ir atsitolintų nuo doro kelio, męs vis-gi privalome rūpinties juos išteisinti ir būtinai uždengti prieš kitų akis jų neteisybę, rodydami tik gerus jų darbus. Teip darydami, męs patįs tapsime geresniais, tobūlesniais, tapsime švelnesniais ir išmoksime branginti kitų nuopelnus.

Mano drauge! Dažnai užsiduok patsai sau šį liūdną, bet pilną pasigailėjimo jausmų klausimą:— «Kas žino, rasi tos žilos galvos, kurias dabar ma-

tau, netrukus gulės grabe?»—Ak! kol turi laimę juos matyti ir gerbti, rūpinkies juos suraminti senatvės varguose ir nuliūdimuose, kurių yra daugybė!

Jų gyvenimas ir teip jau yra pilnas liūdnumų, ne būk jų nuliūdimo priežastim ir nekruvink jų širdies. Visuomet meilingai su jais elgkies, idant jie galėtų džiaugties vienu tavo veido pamatymu. Kiekvienas nusišypsojimas, kiekvienas džiaugsmas, kurį tu suteiksi jų širdžiai, bus jiems labai malonus, o tau išganingas, nes tėvo ir motinos maldą už gerą sūnų visuomet maloniai Dievas priima.

Skyrius XI.

Senųjų ir bočių pagarba.

Kiekvieną žilą žmogų garbk, kaipo savo gimdytojų ir pranokėjų paveikslą. Senatvė kiekvieno doro žmogaus akyse yra pagarbos verta.

Senovės Spartoje buvo tokie įstatymai, kad jaunieji, įeinant seniui turėdavo atsistoti, senesniam kalbant—tylėti ir susitikus—pasitraukti jam iš kelio. Būtų labai geistinas dalykas, kad ir kitur teip darytų, nors įstatymai neprisako.

Toksai paprotys nusilenkti prieš senuosius teip yra gražus, kad net tie, kurie tų pagarbos taisyklių nelaiko, priversti yra girti tuos, kurie jas užlaiko.

Tūlas senelis iš Atenų atėjęs į Olimpo žaidimus, kada jau amfiteatre visi suolai buvo užimti, jieškojo kur atsisėsti. Jauni ateniečiai, kurie čia-pat sėdėjo, pasišaukė senelį ir, kada šisai su dideliu vargu prie jų priėjo, atstūmė ir išjuokė jį. Vargšas senelis, savųjų, paniekintas priėjo prie sėdinčių spartiečių.

Šieji, šventai pildydami savo Tėvynės įstatymus, atsistojo ir paėmę pasodino senelį savo tarpe. Tie patįs ateniečiai, kurie prieš valandėlę iš jo juokės, buvo sujudinti tuo doru savo priešininkų pasielgimu ir pradėjo ploti delnais. Tuomet apsiašarojo senelis ir sušuko:—«Ateniečiai supranta ir pažįsta dorą, o spartiečiai ją tveria».

Makedonijos Aleksandras—čia noriai pavadįsiu jį didžiu—net tuomet, kad visa negirdėtų pasisekimų garbė padarė jį puikiu,—visuomet lenkėsi prieš senesniuosius.

Kartą dėlei neišbredamo sniego jisai apsistojo savo kelionėje ir liepė kareiviams sukurti ugnį. Besišildydamas jisai pastebėjo savų kareivių tarpe seną žmogų, drebantį nuo šalčio. Aleksandras pasiskubino prie pusiau sustyrusio senio ir savo galingomis rankomis, kurios parvertė Darijo sostą, paėmė senelį ir pasodino į savo vietą.

«Vien tik tasai žmogus yra visiškai nedoras,—kalbėdavo Parini:—kuris negerbia moterų, senų ir nelaimėje esančių».—Patsai Parini stengėsi išnaudoti visą savo įtekmę, kad tik savo mokintiniams įkvėptų nusilenkimą prieš senuosius. Kartą jis buvo užsirūstinęs ant vieno jaunikaičio, nes kiti buvo jam pranešę, buk tasai jaunikaitis papildęs sunkią nuodėmę. Pasitaikė Parini susitikti su tuo jaunikaičiu, kuomet šis ant gatvės užsistojo už vieną seną kapuciną, bardamos su tais, kurie jį apjuokė. Parini pasiskubino jam į pagelbą ir apkabinęs jį sušuko: —«Prieš valandėlę laikiau tave nedoru; dabar, matydamas kaip tu užsistoji už tą senelį, vėl tikiu, kad tavo širdyje yra visos dorybės».

Ypatingai męs privalome gerbti senatvę tų, kurie mųsų kūdykystėje ir jaunystėje pildė sunkias mųsų išauklėjimo pareigas ir kiek galėdami rupinosi išlavinti mųsų protą ir širdį.

Męs privalome atleisti jiems jų trukumus ir atsiminti kiek jie, dėl mųsų gero dirbdami, padėjo vargo ir trūso, kaip jie mus mylėjo ir kokį palinksminimą jiems suteikia mųsų meilė. Ne, kuris visas pasišventė jaunūmenės auklėjimui, nebus pakaktinai atlygintas ta duona, kurią teisingai jam duodame. Tie tėvo ir motinos rūpesniai, nėra samdininko rūpesniais. Jie ištobūlina klausantį jų patarimų, pripratina jį mylėti kitus ir duoda jam tiesą reikalauti, kad ir jį kiti mylėtų.

Gerbkime vyresniuosius kaipo savo tėvus, vien tik dėlto, kad jie yra už mus vyresni.

Lygiai kaipo savo tėvus gerbkime ir tų žmonių atmintį, kurie padarė šį-tą gero mųsų Tėvynei, arba visai žmonijai. Gerbkime jų raštus, paveikslus, ir kapus.

Kada pažvelgę į amžių glūdumą, męs rasime, kad didesnė dabarnykščio pikto dalis yra mųsų pranokėjų klaidų pasekmės, nepasiduokime pagundai ir nekaltinkime savo bočių. Geriaus jiems atleiskime.

Tiesa, mųsų nuomone, tankiai jie nereikalingai kariavo, bet rasi jie buvo prispirti kariauti, arba darė tai iš paklydimo, kurį dabar, tiek amžių praėjus, męs negalime gerai suprasti?

Tankiai jie kvietėsi sau pagelbon svetimtaučius, o toksai jų įsimaišymas visuomet turėjo atnešti nelaimę; bet rasi, jų nuomone, jie elgėsi teisingai, rasi jie teip darė prispirti reikalo, arba suklydime?

Jie įkūrė daug mums nepatinkamų įstaigų; bet rasi tuomet tos įstaigos buvo geros ir naudingos? rasi jos buvo geriausios, kokias žmonių išmintis anais laikais galėjo išgalvoti?

Tuose dalykuose kritika turi būti aiški ir teisinga, nes jie negali, atsikėlę iš kapų, pasiteisinti

ir pasakyti:—«Vaikai! męs teip pasielgėme dėlei tos ar kitos priežasties».

Garsus yra senojo Katono žodžiai:—«Yra labai sunku padaryti, kad ateinančių amžių žmonės, mųsų ainių ainiai, galėtų pažinti tai, kas mųsų laike buvo gera».

Skyrius XII.

Brolių meilė.

Visą savo meilę, kurią tu privalai rodyti tavo artymui, rūpinkies visųpirmu atiduoti tavo tėvui ir motinai, o paskui tiems, su kuriais esi surištas arčiausiais giminystės ryšiais, kurie turi bendrus su tavim gimdytojus, butent: tavo broliams ir seserims.

Kad galėtumėme gerai išsilavinti dieviškame meilės moksle, turime pradėti mokyties tos meilės savo šeimynoje.

Kaip saldi yra mintis:—«Męs esame vienos motinos vaikai!» Kaip miela yra turėti nuo-pat užgimimo bendras su broliais mylimas ypatas! Kraujo ryšiai ir papročių panašumas padaro tarp brolių ir seserų vidurinę sąjungą, kurią pertraukti tegalėtų tik baisus egoizmas.

Jeigu nori būti geras brolis, surgėkies egoizmo. Stengkies visuomet mandagiai elgties su tavo giminėmis. Kiekvienas tavo brolis arba sesuo temato, kad tau vienodai branguș jų reikalai, kaip tavo paties reikalai. Jei jie nusidės, atleisk jiems daug greičiau negu svetimiems. Džiaugkies jų dorybėmis, persiimk jomis, bet ir patsai rūpinkies duoti jiems

gerą pavyzdį. Daryk teip, kad jie džiaugtųsi tavim ir dėkavotų Dievui, kad davė jiems tokį brolį.

Daug yra atsitikimų, kuomet gali jiems išreikšti savo dėkingumą, karštą prisirišimo meilę ir pagarbą, kurie padeda sustiprėti brolystės meilei. Bet vis tiek reikia atidžiai daboti, kad tasai atsitikimas nepraeitų nepatėmytas. Reikia jį atjausti. O gerus jausmus męs įgyjame tik karštai jų trokšdami. Kaipo nėvienas be mokinimos netampa mokytu dainium, nė tepytoju, teip lygiai be nuolato noro negali įgyti tikro brolių meilės supratimo, arba kito panašaus jausmo.

Visuose naminiuose santikiuose, tu visuomet elgkies svelniai su savo broliais. Su seserimis apsieik dar švelniau. Jų lytis aukščiausiame laipsnyje yra apdovanota ramumu, dieviška dora, kuria dažniausiai jos naudojasi suminkštinti savo gimdytojų rūstybei, išblaivinti tamsiems gyvenimo debesiams ir suraminti savo namiškiams. Gerbk jose moterų dora ir džiaugkies jų galinga įtekme, kuri suramina tavo širdį; o kadangi prigimimas paliko jas silpnesnėmis ir jautresnėmis, tu juo labiau turi rūpinties paguosti jas jų nuliūdimuose, niekados jų neužrūstinti ir visuomet rodyti joms giliausią pagarbą ir meilę

Tie, kurie yra pripratę pykties su savo broliais ir seserimis, bus visuomet šiurkštus ir su kitais. Ir atbulai, tokios šeimynos sąnarys, kurioje visi karštai tarp savęs mylisi, išsiskyręs iš savųjų tarpo, užlaikys savo širdyje tuos prakilnius jausmus ir lygiai mylės kitos draugijos sąnarius. Toji meilė—tai vaisiai tų gerų jausmų, kuriuos nuolatos gaivino savo širdyje, gyvendamas savųjų tarpe.

Skyrius XIII.

Bičiulystė arba susidraugavimas.

Tavo gimdytojai, giminės, paskui mokytojai, kurie užsipelnė tavo pagarbą, yra prigimti tavo draugai; be to tu mylėsi ir kitus, kurių dora tau yra nežinoma ir susidraugausi su jais, ypatingai tu pamėgsi savo metų jaunikaičius, su kuriais kartu augai.

Kokiuose atsitikimuose reikia tuos jausmus gaivinti, arba užgesinti? Tą klausimą galima išrišti labai lengvai.

Mes privalome gerai linkėti visiems žmonėms, bet susidraugauti mes tegalime tik su tais, kuriuos galime tikrai gerbti. Bičiulystė arba susidraugavimas yra tai brolystės sąjunga, o aukštesniame supratime yra gražiausiu brolystės idealu. Bičiulystė yra tai bendras dviejų, trijų ir labai retai daugiaus, vėlių sąskambis, kurios tapo viena antrai būtinai reikalingos, kurios gali viena antrą suprasti ir viena antrai padėti. Tikri draugai nepasakys vienas antram blogo žodžio ir net saugosis netikusių, priešingų meilei minčių ir visiškai vienas antru užsitikės.

«*Iš visų sąjungų*—sako Ciceronas:—*nėvienos nėra aukštesnės nė tvirtesnės už dorų vyrų, turinčių vienokius papročius susidraugavimą*» 1).

Nenužemink bičiulystės vardo, vadindamas draugu žmogų neturintį doros.

Nevadink niekuomet savo draugu to, kursai nelaiko savo tikėjimo, kursai nesirūpina apie savo ge-

1) *Omnium societatum nulla praestantior est, nulla firmior, quam quam viri boni, moribus similes, sunt familiaritate conjuncti.*

rą vardą, kursai nepripažįsta per pirmutinę savo pareigą mylėti visomis pajiegomis savo Tėvynę, kuris yra negeras sūnus arba nemylintis brolis; nors dėlei jo gražumo, pasielgimo, iškalbos, aukšto mokslo arba net tvirto stengimos daryti gera jisai būtų vertas žmonių stebėjimos ir pagarbos,—tu su juo nedraugauk. Saugokies, kad nesusiartintumei su juo kuomet jisai turi prie tavęs palinkimą, nes tiktai tikrai doras žmogus teturi visas gero draugo ypatybes.

Ligi tu nepersitikrinsi jo doroje, geriau užsilaikyk su juo paprastose mandagumo ribose. Širdies atidavimas yra perdaug svarbus dalykas ir perdidelis tame dalyke pasiskubinimas yra nedovanotinas neprotingumas. Kas susiartina su ištvirkusiu žmogum, patsai ištvirksta, arba bent nustoja gero vardo.

Bet laimingas yra tasai, kuris įgijo gerą draugą! Jo dora negaudama iš šalies sustiprinimo ir neturėdama pakaktinai savų pajėgų, ėjo silpnyn; draugo pavyzdis ir paskatinimas ją sustiprino dvigubai. Nesuprazdamas savo vertybės, jisai, patėmijęs savyje prasižengimą, nustodavo stiprybės; dabar mylimos ypatos gerbimas pakelia jį jo akyse. Jis gėdisi, kad trūksta jam daug ypatybių, kurias gali pagirti jo draugas, bet kartu jisai įgyja daugiau drąsumo darbuoties dėlei savo išsitobulinimo. Jam yra linksma, kad jo draugas pamatys jo geras ypatybes; jis dėkavoja jam už tat ir rūpinasi įgyti daugiau doros. Tokiu būdu bičiulystė yra galingas vaistas, kuris pakelia žmogų ant tokio tobulybės laipsnio, nuo kurio jisai buvo labai toli ir, jeigu nebūtų turėjęs draugo, tikrai, būtų dar toliau atsilikęs.

Bet nedejuok, jei neturi draugų. Geriau yra visai neturėti draugo, negu gailėties, pergreitai jį išsirinkus. Bet, jeigu jau išsirinkai draugą, mylėk jį visa širdžia.

Visi mokslinčiai ir patsai tikėjimas jau seniai pripažino šitą prakilnų susidraugavusiųjų jausmą.

Šventame rašte męs randama aukštus ir gražius draugų meilės pavyzdžius:—«*Jonato širdis susijungė su Dovydo širdim... Jonatas mylėjo jį, kaipo savo vėlę*».—Bet dar daugiau pašventė draugų meilę patsai mųsų Išganytojas. Jisai laikė ant savo krūtinės Jono galvą paskutinės vakarienės metą, ir nuo kryžiaus, prieš-pat mirsiant, ištarė šiuos pilnus meilės žodžius:—«*Moteriške, šitai tavo sūnus!*»—ir mokiniui:—«*Šitai tavo motina!*»

Aš tikiu, kad bičiulystė (čia suprantu aukštą bičiulystę, paremtą ant savitarpinės pagarbos yra žmogui beveik būtinai reikalinga, kad sulaikytų jį nuo žemų palinkimų. Nes bičiulystė sužadina žmoguje prakilnius jausmus, be kurių jam sunku būtų pasikelti iš tamsaus nuosavios meilės purvyno.

Bet jei susidraugavai su kuo norints, įsidėk giliai savo širdin draugo pareigas. Jų yra daugybė: per visą savo gyvenimą turėsi būti tikru ištikimu draugu.

Kai-kurie pataria nesirišti nė su vienu susidraugavimo ryšiais; nėsa susidraugavimas perdaug pavaldąs mųsų jausmus, atitraukiąs protą nuo kitų minčių, sukeliąs per didelį įsimylėjimą. Bet aš sutinku su išmintingu Šv. Pranciškum Salezu, kurs savo «Filotejoj» tokią patartį vadina «pragaištingu patarimu».

Jisai, tiesa, išranda protingu dalyku, kad vienuolynuose gyvenantieji saugotųsi ypatiškų susidraugavimų.—«Bet tarp žmonių gyvenantiems,—sako jis:—būtinai yra reikalinga, kad tie, kurie nori kariauti po doros ir kryžiaus vėliava, susivienytų... Žmonės gyvenantieji pasaulyje, kame tiek daug yra kliūčių, kurias reikia pergalėti pirmiaus negu ateisi

Dievop, yra panašus keleiviams, kurie, eidami akmenėtu ir duobėtu keliu, laikosi vieni už kitų, kad neparvirstų ir nepražūtų prapultyje, ir laikydamies drąsiai žengia pirmyn».

Jeigu nedorėliai rišasi į draugijas, kad, tarp savęs susijungę, geriau galėtų daryti piktą, ar-gi dori žmonės neprivalytų pasiduoti vieni antriems rankas, idant geriau galėtų pildyti gerus darbus?

Skyrius XIV.

Mokslas.

Šventa pareiga yra lavinti nuo-pat kūdykystės savo protą. Išsilavinęs tu geriau galėsi mylėti Dievą ir savo Tėvynę, geriau galėsi gerbti savo tėvus ir draugus.

Neprotingą garsaus Russó išvadžiojimą, kad laukinis žmogus esąs laimingiausias ir kad, tamsumas esąs vertesnis už apšvietimą, visai užgina persitikrinimas. Visi keleiviai išranda, kad laukinis žmogus yra nelaimingiausias; visi mes matome, kad neapšvietas žmogus gali būti doras, bet lygiai ir apšviestasis gali ir privalo būti doras, jis net privalo būti doresnis už neapšviestąjį.

Mokslas tik tuomet kenkia, kuomet jisai rišasi su puikybe. Mokslas sujungtas su nusižeminimu pakelia žmogaus dvasią ir pažadina jį karščiau mylėti Dievą ir labiau gerbti visą žmoniją.

Visa ko tik mokies, pasisteng išsimokyti gerai. Paviršutinis mokslas labai tankiai pagamina žmoguje perdidelį užsitikėjimą. Tokie žmonės, pažindami savo žemybę, noriai susijungia su kitais tuščia-

galviais, idant drauge su jais skelbtų visiems savo išminti ir žemintų tikrai apšviestus vyrus. Iš čia kila nuolati pedantų užpuldinėjimai ant mokslo vyrų ir tuščių barškalių—ant tikrų filozofų; iš čia-pat išteka ir minios suklydimas, kuri lenkiasi prieš tuos, kurie garsiau už kitus kalba, o mažiausiai žino.

Mųsų laike netrūksta gerai išsilavinusių vyrų; bet, nelaimė, daug daugiaus yra pusiau apšviestų neišmanėlių, kurie stengiasi kitus aprėkti. Gėdėkies prigulėti prie tos didžiumos. Bet gėdėkies ne dėlei tuščios garbės, bet atjauzdamas savo pareigas mylėti Tėvynę ir guodoti žmogaus protą, kurį sutvertojas tau suteikė.

Jeigu tu negali įsigilinti visose mokslo šakose, tai susipažink nors su kai-kuriomis mokslo dalimis, kurių nežinoti būtų gėda. Bet, to dar maža: išsirink iš visų mokslų kokį nors vieną ir padėk ant jo visas tavo proto pajėgas ir tikrą norą, kad nepasiliktumei kitų užpakalyje.

Štai gana puikus Senekos patarimas:—«Jeigu tu nori, kad knygų skaitymas paliktų tavyje gilų tvirtą įspūdį, pasikakink nedideliu rašėjų skaičium, kurie yra persiėmę sveiku protu, ir maitink jų mintimis tavo protą ir dvasią. Būti visur—reiškia nebūti niekur. Kas praleidžia savo gyvenimą kelionėse, tasai, tiesa, pažįsta daug žmonių, bet maža teturi draugų. Panašiai yra ir su tais sparčiais skaitytojais, kurie, nepamylėję nė vienos knygos, peŕskaito jų daugybę».

Ar tu mokysies vieną, ar kitą mokslo šaką, visuomet sergėkies, kad neįpultumei bendran paklydiman: mylėdamas savo išrinktąją mokslo šaką, tu niekados nežemink tų mokslo šakų, kurių tu negalėjai išmokti.

Paniekinimas, su kuriuo daugumas rašėjų dainių žiūri į rašėjus prozaikus ir atbulai, gamtos tyrinėtojai į filiozofus, matematikai į gamtininkus ir atbulai—yra vaikų papročiai. Visi mokslai, visi amatai, visi būdai surasti ir išreikšti tikrą ir gražią užsipelno pagarbą nuo visuomenės, o ypatingai nuo apšviesto žmogaus.

Ne tiesa, būk dailė ir išmėginimai nesutinka. Bufforias buvo didis gamtos tyrinėtojas, o jo kalba yra pilna puikių poetiškų išsireiškimų. Mascherini buvo dainius ir drauge matematikos profesorius.

Užsiimdamas poezija arba kitu dailės mokslu, nepamiršk lavinti savo protą protavimais matematikos išskaitliavimais ir logika.

Būtų labai juokingas dalykas, jeigu erelis tartų:—«Aš esmi sutvertas lakioti, todėl negaliu kitaip žiūrėti į sutvėrimus, kaip tik lakiodamas».— O, tiek daug yra daiktų, kuriuos jis galėtų apžiūrėti tupėdamas ant vietos ir laikydamas sukeistus sparnus.

Bet kitą vertus, jeigu matematika ir kiti jai panašus mokslai reikalauja ramaus proto ir pasišventimo, tu negalvok, kad žmogus tik tuomet galėtų gerai tuos mokslus įgyti, kuomet išvarys iš savo galvos visokį svajojimo (fantazijos) spindulį ir užgesys visai poezijos jausmus. Toji proto ypatybė ir jausmas, gerai sutvarkyti, nenusilpnina proto, bet tankiai dar sustiprina žmogaus išmintį.

Kaip politikoje teip ir moksle neužsitikėk partijoms ir sistemoms. Apsvarstyk jas, išmėgink, sulygink, o paskui spręsk apie jų gerumą, idant netaptumei partijų vergu. Prie ko privedė ginčai tarp Aristotelio ir Platono pasekėjų ir jų priešininkų? arba ginčai tarp Ariosto ir Tasso gerbėjų ir niekintojų? Tie išmintingi mokytojai—ar juos gyrė, ar

peikė,—vistiek liko tuo, kuo jie iš tikrųjų buvo; jie netapo nė aukštesniais, nė žemesniais. Bet tie, kurie norėjo sverti juos netikrais svarstais, kurie niekino jų mokslą, paliko išjuokti, ir pasaulis, nežiurėdamas į jų riksmą, nieko neišmoko iš trukšmingų jų ginčų.

Visuose moksliškuose užsiėmimuose rūpinkies sujungti dvasios ramumą su proto gabumu, kantrų analizą su sinteza. Bet pirmiausiai laikyk per savo pareigą nesibauginti kliūčių ir nesiaukštinti pasisekimuose. Rūpinkies apšviesti savo protą ir, neužsitikėdamas perdaug savo pajiegomis, stengkies išmokti tiek, kiek Dievas tau leidžia.

Skyrius XV.

Amato pasiskyrimas.

Amato pasiskyrimas turi didelę vertę. Mųsų tėvai kalbėdavo, kad, norint išsirinkti gerą, reikią melsti Dievo įkvėpimo. Nežinau, dėlko nebūtų galima pasakyti teip-pat ir šiandien. Apsvarstyk ir apgalvok gerai savo likimą ir melskies.

Jeigu tu jausi savyje ne vieną dieną, ne savaitę, bet mėnesį ir ilgiau dieviską balsą vis aiškiau ir stipriau tau kalbantį: «štai amatas, kurį tu privalai išsirinkti!»—tai drąsiai jį sek, tvirta stipria dvasia atsiduok tam dalykui, apsvarstyk jį; bet pildyk ir tas doras, kurių tasai luomas reikalauja.

Tos doros pašvenčia kiekvieną amatą pasiskirtą iš palinkimo. Dvasiškumas, kuris pergązdina kiekvieną vėjuotą ir godų smagurių žmogų, gali ty-

lų ir maldingą žmogų padaryti laimingu ir pasikakinusiu; vienuolių gyvenimas, kuris daugumui išrodo neiškenčiamas, o kitiems net paikas, duoda daug džiaugsmo ir viršprigimtos laimės tiems išmintingiems dievobaimingiems, kurie nelaiko save nenaudingai visuomenės sąnariais ligi dar gali mylėti ir atnešti savo brolijai arba pavargėliams artojams naudą. Teisėjo amatas, reikalaująs daug kantrybės ir rūpesnio, daugeliui išrodo didžiai sunki našta, bet jis pakakina tokį žmogų, kurs džiaugiasi jeigu savo protu jis gali apginti teisingą savo artymo reikalą. Kareivio amatas teip-pat duoda daug linksmybės drąsiam ir narsiam vyrui, žinančiam, kad nėra nieko garbingesnio, kaip padėti savo gyvybę už savo Tėvynės laimę.

Įdomu! visi amatai nuo prakilniausio ligi žemiausio amatninko turi savo džiaugsmus ir savo vertę. Užtenka vien gaivinti savo šyrdyje tas doras, kurių kiekvienas amatas reikalauja.

Tik dėlto, kad nedaug žmonių tas doras pildo, daugumas keikia savo amatą.

Bet tu, išsirinkęs sau užsiėmimą po ilgo apsvarstymo, nenusimink ir nesek tų, nuolatai dejuojančių. Nesigailėk po laiko, apsirinkęs amatą, ir nenorėk jį perkreipti. Visokis gyvenimo kelias turi savo erškėčius, ir dėlto, pradėjęs tuo keliu eiti, eik drąsiai pirmyn,—grįšti atgal yra silpnybė. Užsispyrimas pasiekti savo tikslą visuomet yra pagirtinas, išskyrus užsispyrimą daryti piktą. Tasai, kuris nemeta pradėto darbo, gali tikėties, kad jo stengimos turės geras pasekmes.

Skyrius XVI.

Dvasios ramybė.

Daugelis žmonių ištveria visą gyvenimą tame amate, kurį sau apsirinko ir pradeda jį mylėti; bet tankiai jų dvasia nerimsta ir jie nepasikakina savo amatu, nes mato, kad kiti amatai duoda daugiau pelno arba didesnę garbę; nes jiems regis, kad neužtektinai juos gerbia ir permažai apmoka jų darbą; nes turi daug priešininkų, kurie nenori būti už jį žemesni.

Atitolink nuo savęs tokias mintis. Kas joms pasiduoda, tasai nustoja visokios laimės vilties, kokią tik jis galėtų ant žemės sutikti. Toksai žmogus nupuiksta ir tampa apjuokiamas, nes save jis stato per aukštai, ir tampa neteisingu, nes tuos, kuriems jis pavydi, stato perdaug žemai.

Ir iš tikro, visuomenė nuopelnus ne visuomet vienaip apmoka. Kuris visas atsiduoda savo darbui, nekartą buva teip tylus, kad nejieško garbės, o ir negali pragarsėti ir visą savo gyvenimą pasilieka šalyje užmirštas, ir net kenčia tų žmonių apjuokimus, kurie nebodami teisybės, stengiasi kaip gyvai būti viršesniais. Toks jau yra pasaulis, ir nėra vilties, kad jis kuomet persimainytų. Tau lieka vien nusišypsoti ir pasiduoti savo likimui.

Įsidėmėk gerai šią tiesą:—svarbiau yra turėti nuopelną, negu gauti už nuopelną užmokesnį. Jeigu mums užmoka—gerai; jei ne, nuopelnai didinasi, nors jie ir pasiliktų be atlyginimo.

Mažiau būtų žmonyse prasižengimų, jeigu kiekvienas rūpintųsi užgesinti visus pavydėjimo ir puikybės jausmus; kartu jis neprivalo žiūrėti per pir-

štus ir į savo gerovę ir nesutingti, nes vėl būtų negerai. Priešingai, kai-kuriuose atsitikimuose nieko nekliudo garbės troškimas, bet tasai noras turi būti doras, protingas ir iš pavydėjimo nepaeinąs.

Nuolatos sau įkalbėkime: «Jei nepasiekiau to laipsnio, ant kurio mano nuomone, priderėtų man stovėti, aš ir ant šio žemesniojo laipsnio esu tokspat žmogus ir dėlto turiu tą pačią vertę».

Neramumas, kad neatlygina mums už mųsų darbą tik tuomet yra dovanotinas, kada nuo jo priguli pakakinimas mųsų pačių arba mųsų šeimynos reikalų. Toliau leista yra rūpinties mųsų pačių gerovės padidinimu daugiau negu būtinai reikia, kad tik tasai rupinimos nebūtų priešingas mųsų dvasios ramybei. Jei męs pasieksime tą gerovę, dėkavokime Dievui, nes ji pasaldina mųsų gyvenimą ir duoda mums progą šelpti kitus. Jeigu ne, teip-pat atiduokime Dievui garbę, nes ir be daugelio gerumų galime apsieiti, ir nors negalėsime šelpti kitus, sąžinė mums nieko nebeprikaišios. Daryk visa ką gali, kad taptumei naudingu piliečiu ir padėk kitiems, kurie nori būti naudingais, o paskui tebunie kaip Dievas duos.

Tegul sopa tau širdis, regint neteisybę ir nelaimes, bet nesišiaušk kaip ežys ir neturėk žmonių neapykantos, o tuo labiau saugokies tos melagingos žmonijos meilės, kuri yra daug blogesnė už neapykantą, kuri visūmenės gerovės apsiaustu prisidengusi, nori pastatyti ant griuvėsių ir kraujo upių gerovės sostą. Tiesa, tasai kuris priešinasi išrovimui iš draugijos piktų darbų yra arba beprotis, arba piktadėjas; bet daug didesnis piktadėjas ir beprotis yra tasai, kuris nori išrauti tą piktą nuožmiais darbais, liedamas artymo kraują.

Be dvasios ramybės didesnė pusė žmonių protavimų bus arba melagingi, arba pikti. Viena tik dvasios ramybė duos tau stibrybę kentėjimuose, priduos tau pajėgų tavo darbuose, padarys tave teisingu ir išmokys meiliai ir mandagiai su visais elgties.

Skyrius XVII.

Metavonė ir pasitaisymas.

Patardamas tau saugoties dvasios neramumo, aš tau sakiau, kad tu nesutingtumei nuolatame stengimos pasikelti doriškai.

Žmogus, kuris sako:—«Doriskasis mano išauklejimas yra jau pabaigtas, aš jau kitokiu nebūsiu», —klysta. Męs privalome nuolatos, kiekvienai naujai dienai, turėti pasiskyrę tikslą daryti gerai, kad mųsų dora nuolatos augtų ir stiprintųsi; privalome visuomet atsiminti savo suklydimus ir gailėties.

Teip, gailėties! Nėra nieko teisingesnio už tuos Švento Rašto žodžius, kad *visas mųsų gyvenimas turi būti metavonė ir troškimas išsitobulinti.* Tame užsiveria visas krikščionių mokslas. Net patsai Volteris valandoje, kurioje jo nekankino noras apjuokti krikščioniją, pasakė:—Išpažintis yra labai geras daiktas, ji yra suturėjimas nuo prasižengimų, išrastas dar žiloje senovėje: paprotys išpažinti savo nuodėmes, atliekant visas senovės tikėjimo apeigas. Męs tik priėmėme ir pašventėme tą išmintingą paprotį; tai yra geriausias vaistas padaryti atlaidžiomis pilnas rūstybės širdis. (Quest. encycl. t. 3). Būtų gėda, kad tasai, kuris giriasi esąs krikščioniu, nemanytų teip, kaip Volteris kalba.

Prisiklausykime mųsų sąžinės balso ir gėdėkimės tų darbų, kuriuos ji mums išmėtinės; išpažinkime juos, kad nuo jų apsivalytumėme. Toji šventa metavonė turi per visą mųsų gyvenimą būti mųsų plovykla nuo piktų darbų.

Jeigu męs saugosimės nuodėmės, metavosime ne vien tik žodžiais, bet tikrai trokšdami pasitaisyti, tesijuokie kas nori,—tuomet męs turėsime išganingiausią, didžiausią ir geriausią žmogui vaistą kilti dorybėse.

Kuomet pasijusi padaręs kokią neteisybę, pasiskubink ją išnaikinti; tuomet tavo sąžinė nurims. Kiekvienas pasitaisymo trukdymas pririša tavo vėlę prie pikto, o kiekvieną valandą tie ryšiai stojasi stipresni, ir tu pripranti patsai savęs negerbti. Bet, nelaimingas yra tasai, kuris savo vėlėje pradėjo save niekinti! nelaimingas yra, jeigu jis veidmainauja sakydamas, kad gerbia save, o jo vėlė yra prirūgusi ir pilna piktybių, kurių neturėtų ten būti! nelaimingas, jeigu jis laiko užkavojęs savo širdyje piktą ir džiaugiasi jį paslėpęs! Tuomet nėra jam vietos tarp prakilnių ėsybių,—jis yra panašus anai nupuolusiai žvaigždei; jis yra pasaulio nelaimė.

Jeigu koksai begėdis jaunikaitis vadina tave silpnu, kad tu nedarai teip kaip jis daro, tu pasakyk jam, kad reikia daug daugiau stiprybės pergalėti piktą, negu jam pasiduoti; pasakyk jam, kad nusidėjelių didžiavimos yra melaginga stiprybė, kuri tikrai apleis jį prie myrio, pasakyk jam, kad stiprybė, kurios jisai trokšta, užsiveria tame, kad niekinti apjuokimus, kuriuos girdėsi iš nedorėlių lūpų, kada norėsi pamesti nedorybės kelią ir eiti doros keliu.

Nusidėjęs, niekados nemeluok, norėdamas užslėpti arba sumažinti savo nuodėmę. Melas yra didelė

silpnybė. Prisipažink! tavo prisipažinimas parodys tavo dvasios stiprybę, o gėda iš to paeinanti, sutaikys su tavim visus gerus žmones.

Atsitikus ką nors užrūstinti, turėk tiek stiprybės nusižeminti ir melsti atleidimo. Kadangi tasai tavo pasielgimas parodys, jog nėsi silpnas, niekas nenorės vadinti tave bailiu. Laikyti širdyje rūstybę, aukščiau statyti muštynes ir amžiną piktumą negu dorą, paeinantį iš širdies permaldavimą, yra nupuikėlių ir beširdžių žmonių paprotys; o muštynės (duelius) yra labai užgėdinantis žmogų pasielgimas, kuris anaiptol negali vadinties garbės darbu.

Tikra garbė yra tiktai doroje, o dora yra nuolatame metavojime, troškime išsitobulinti ir prižadėjime pasitaisyti.

Skyrius XVIII.

Jaunikystė.

Kaip tu apsirinksi tikrai tinkantį sau užsiėmimą ir kaip jau pakaktinai sustiprėsi savo protą ir priprasi daryti gerai, kad vertai galėtumei nešioti žmogaus vardą,—tuomet, o ne pirmiau,—jei ketini vesti, apsirink sau draugę, kuri tave mylėtų.

Bet pirmiau, negu įstosi moterysten, pagalvok gerai, ar negeriau tau būtų pasilikti jaunikiu.

Jeigu tu negali pergalėti savo palinkimų piktuman, neužsitikėjiman, nekantruman; jeigu neužsitiki, kad galėsi sutikti su savo gyvenimo drauge,—turėk stiprybę atsisakyti nuo saldaus moterystės ryšio. Vesdamas moterę padarysi ją nelaiminga ir patsai būsi nelaimingas.

Jeigu tu nerasi moterės, kuri turėtų visas, tavo nuomone, reikalingas tavo pasikakinimui ypatybes ir tave mylėtų, tad neklausyk tų, kurie tave prikalbinėtų apsivesti. Tavo pareiga yra pasilikti jaunikiu, negu prisiekti meilę kurios tu visai nejauti.

Bet, ar tu atidėsi savo vestuves tolesniam laikui, arba paliksi jaunikiu, visuomet dabok jaunikystės vertybę, pildydamas doras, kurių toksai gyvenimas reikalauja, ir mokėk ją branginti.

Teip, ir jaunikystė turi savo geras puses! Ar tame stovyje bus žmogus, ar kitame, jis visuomet privalo mokėti pažinti ir branginti geras savo gyvenimo puses, kitaip jis jausis esąs nelaimingu ir nužemintu, o jo stiprybė ir dora sumažės.

Kai-kurie rėksniai stengiasi atkreipti visuomenės atidžią į skaitlingus papiktinimus, kuriuos daro nevedusieji, ir skelbdami, būk jaunikystė esanti priešinga prigimimui, laiko ją per visuomenės ligą ir svarbiausią doriško nupuolimo priežastį. Tatai yra piktas paprotys už visuomenės nelaimes kaltinti vieną kokį-nors apsireiškimą, nors tai būtų daroma su viltim, kad, didinant žmonių akyse piktą, galima jį greičiaus išnaikinti.

Bet tu neatkreipk atidžios į tokias kalbas. Be abejo, jaunikystė yra kartais papiktinimo priežastim. Tečiaus pasiremdamas ant to, kad žmogus turi rankas palinkusias kitus mušti ir kojas palinkusias spirti, niekuomet niekas nepasakė, kad turėti rankas ir kojas būtų didžiai piktas dalykas.

Tie, kurie teip karštai stengiasi prirodyti jaunikystę esant papiktinimų priežastim, teip-pat tegul pagalvoja truputį apie nelaimes, paeinančias iš neapgalvotos moterystės, padarytos be palinkimo ir meilės.

Pirmieji moterystės džiaugsmai tuoj tau nusibosta, tu persigąsti pasijutęs nėsąs liuosas; krūptelėji atsiminęs, kad pergreit išsirinkai sau stovį, kad tavo ir tavo draugės palinkimai yra nevienoki,—tu gailėsies. Tąjį vienos ar abiejų pusių gailestavimą seka atšalimas, nepagarba užrūstinimai ir ilgi kasdieniniai kartumai. Moteris, kaipo jautresnė ypata, tankiausiai tampa to apgailėtino skirtumo auka. Ji visai nuliūsta, arba—kas dar blogiau—užmiršta savo prigimimą, nustoja savo prigimtos doros ir duoda savo širdyje naujam prisirišimui vietą, kuriame ji tikisi rasti atlyginimą už vyro meilę,—bet vaisiais to viso buva vien gėda ir sąžinės neramumas. Tokioje nelaimingoje moterystėje gema vaikai, kurių pirmoji mokykla yra nevertas tėvo ir motinos pasielgimas; tuos vaikus tėvai mažai myli, arba ir visai nemyli, nesirūpina jų išauklėjimu arba, kas blogiau, pripratina juos daryti piktai. Todėl nėra stebėtina, kad tokie vaikai visai negerbia savo tėvų, nesimyli tarp savęs ir neturi jokio supratimo apie šeimynos gyvenimo doras, tąjį pamatą visų piliečio dorų.

Visi tie atsitikimai teip yra tankus, kad užtenka pasidairyti, o tuoj juos pastebėsi. Nė vienas nepasakys, kad tai būtų neteisybė.

Aš neužginu pikto, paeinančio iš jaunikystės; bet kas gerai apsvarstys netikusios moterystės pasekmes, tikrai, nepalaikys jų menkomis ir pasakys:— «Geriau būtų buvę, kad jie visai nebūtų vedę!»

Didesnė dalis žmonių yra pašaukta moterystėn, bet ir jaunikystė nėra priešinga žmogaus prigimimui. Nuliūsti, kad ne visi žmonės rūpinasi žmonių veislės išplatinimu—yra juokai. Jeigu gerai apgalvojęs išsirinkai sau jaunikystę ir dorai elgies, ji visai nėra priešinga dorai. Greičiau ji yra verta pa-

garbos, kaipo kiekviena protinga auka, padaryta su geru tikslu. Jaunikystė, paliuosuodama nuo rūpesnių apie šeimyną, vienam duoda daugiau laiko užsiimti mokslu ir pildyti kunigo pareigas, antram—daugiau išgalės šelpti neturtėlius, gimines, trečiam—daugiau liuosybės užsiimti labdaringais darbais.

Rasi visa tai nėra geras daiktas?

Tie apsvarstymai nėra nebreikalingi. Kas nori vesti, arba pasilikti jaunikystėje, turi žinoti, nuo ko jisai atsisako ir ką jisai apsiima. Geiduliai vien tik aptemdina sveiką protą.

Skyrius XIX.

Moterų gerbimas.

Cinizmas, tasai minios dievaitis, panašus velniui, kurs nuolatos įkalba žmogui apjuokti dorą ir mindžioti ją kojomis, renka visus atsitikimus, kuriais galėtų pažeminti aukurą (altorių) ir tikėjimą ir, paslėpdamas visa kas yra jam priešinga, šaukia:— «Kas tas Dievas? Kame užsiveria doriška kunigystės ir tikėjimo mokslo įtekmė?—Tai tik davatkų svajonės!»—Jis renka visus atsitikimus, kurie gali pažeminti valstiją, ir sako:—«Kam tie įstatymai? kam piliečių tiesos? garbė? kam Tėvynės meilė?— Visa tai yra kova išminties ir valdžios tų, kurie valdo arba jieško viršenybės su pavaldinių silpnybe!» —Jis renka įvairių įvairiausius prirodymus, galinčius nužeminti jaunikystę, moterystę, motinos vardą, vaikų meilę, prisirišimą prie giminių bei biučiulybę ir šaukia begėdiškai:—«Atradau, kad visa tai yra

perdidelis mylėjimas paties savęs, apgavimas, jausmų sugedimas, savitarpinė neapykanta ir paniekinimas».

Tos pragaro filozofijos vaisiai yra: perdidelis paties savęs mylėjimas, apgavimas, jausmų sugedimas, žmonijos neapykanta ir jos paniekinimas.

Ar gali tasai begėdiškas mokslas, žeminantis visa, kastik yra prakilnaus, nebūti pikčiausiu moterų doros persekiotoju ir nesistengti jų nužeminti?

Visuose laikuose cinizmas stengėsi nupiešti moterį, kaipo atmestą sutvėrimą; jis pripažįsta jai užvydėjimą, veidmainystę, silpnumą, tuštybę, o atmeta šventą nesugadintos meilės liepsną. Paskui kiekvieną geresnę moterį jis laiko išskirtinu atsitikimu.

Bet žmonija paėmė moterį savo globon. Krikščionija iškėlė ją, uždrauzdama turėti daugybę moterų ir užgindama nedorą meilę. Bažnyčia iškėlė Mergaitę ligi neprisiekiamos aukštybės, statydama Ją pirmon vieton po Dievo-Žmogaus aukščiau už visus šventuosius ir net už pačius angelus!

Dabartinė visuomenė atjaučia tos ramios ėsybės įtekmę. Vidurinių amžių karžygiai pašventė gryną moterų meilę; męs krikščionįs, geriau apsišvietę tų karžygių ainiai, laikome gerai išauklėtu tik tą, kurs gerbia tylią, sutvertą naminėms dorybėms, moterų lytį.

Tečiaus senasis gerų jausmų ir moteries priešininkas dar tebėra pasaulyje! Ir gerai būtų, kad jį sektų vien tamsuoliai ir mažapročiai! Bet, jis tankiai prisivilioja garsiausius galvočius,—tatai visuomet atsitinka ten, kame trūksta tikėjimo įtekmės, to vienintelio kelio tobulybėn.

Buvo filozofai (jie teip vadinosi), kurie dar vakar, rodos, degė žmonijos meile, o šiandien, nustoję tikėjimo, pradėjo rašyti nedoras knygas, dainas, ro-

manus, netikusias eiles ir visokius nebūtus daiktus, teršiančius žmoniją; visi tie raštai yra prisigėrę troškimu sukelti žmonyse begėdiškus jausmus.

Kas nežino, kad Volteris, vienas geriausių rašėjų (jo dvasia turėjo kai-kuriuos gerus palinkimus, bet buvo sugadinta žemų geidulių ir noro juokinti kitus), parašė ilgą poėmą satyrą, kurioje išjuokia moterų dorybes, išjuokia prakilniausią savo Tėvynės moterį, narsią bet nelaimingą Orleano mergelę. Ponia de Staėl teisingai tą poėmą pavadino: *prasižengimas prieš Tėvynės garbę ir tautos užgavimas.*

Iš tamsių ir garsių žmonių lūpų, iš gyvų ir mirusių rašėjų, o net ir iš kai-kurių begėdžių moterų lūpų, gėdinančių savo lytį, žodžių—iš visų kraštų tu išgirsi to minios dievaičio cinizmo žodžius:—*Niekink moteris, neapkęsk moterų!*»

Atmeskie visas tas begėdiškas tamsybės pagundas, o jei neatmesi, tai tu patsai, moteries sūnus, būsi paniekintas nuo kitų. Atsitolink nuo to, kurs moteryje negerbia savo motinos paveikslo. Sumindžiok tas knygas, kurios mokydamos begėdystės žemina moterų lytį. Gindamas moterų garbę, būk vertas tos apgynėjas, kuri davė tau gyvybę, būk apginėju jos seserų, o rasi, apginėju ir tos ypatos, kurią tavo sūnus vadis savo motina.

Skyrius XX.

Doriška meilės vertybė.

Gerbk moterį, bet saugokies, kad nepaklaidintų tavęs jos grožybė, o tuo labiau—tavo širdies palinkimai.

Laimingas tu, jei tavo širdis neprisiriš prie kitos moteries, kaip tik prie tos, kurią norėsi ir galėsi išsirinkti savo gyvenimo drauge!

Geriau užlaikyti savo širdį liuosa nuo meilės ryšių, negu atiduoti ją nevertai moteriškei. Žmogus, kuris neturi aukštų jausmų, galėtų būti ir su ją laimingas, bet ne tu. Tau reikia ar luosybės, arba tokios moteries, kuri pakakintų prakilnius tavo numanymus apie žmoniją, o ypatingai apie moterų lytį.

Ji turi būti viena iš tų išrinktų vėlių, kurios yra apdovanotos aukštu tikėjimo ir meilės grožio supratimu. Sergėkies palaikyti ją tokia, kuomet ji yra visai kitoniška.

Kada atrasi tokią, kuri tikrai dega Dievo meile; kada matysi, kad ji gali pasikelti dorybėse ir stengiasi daryti visus tuos gerus darbus, kuriuos tik gali; kada matysi, kad ji yra nepermaldaujama visų blogų darbų priešininkė; kada kartu su tomis doromis ji turi apšviestą protą ir juo nesididžiuoja prieš žmones ir nejieško pagyro, bet dar su visa savo išminčia ji bus labiau už kitas nusižeminusi; kada visuose jos žodžiuose ir darbuose matysi gėrybę, minčių ir jausmų aukštumą, tvirtą norą pildyti savo pareigas, nuolatą troškimą nėvieno nenuliūdinti, bet nuliūdusius paguodžiant ir geromis savo ypatybėmis pakeliant kitų žmonių mintis,—mylėk tokią moterį visa širdžia, mylėk ją verta jos meile!

Ji bus tavo angelu-apginėju ir gyvu Dievo prisakymų išreiškimu,—ji atitrauks tave nuo nevertų pasielgimų ir paskatįs tave prie dorybės.

Visuose tavo sumanymuose klauskies pats savęs, ar pagirs ji tavo pasielgimą, ir stengkies daryti teip, kad gražiai jos vėlei būtų džiaugsmas turėti

tave sau už draugą. Gerbk ją nevien žmonių akyse, —kas nėra teip svarbu,—bet visaregančio Dievo akyse.

Jeigu toji moteris ištikro turi teip aukštą ir teip atsidavusią tikėjimui vėlę, tavo didi meilė niekuomet nepereis ribų, niekuomet netaps stabmeldyste. Tu ją mylėsi tik dėlto, kad jos noras visame sutinka su Dievo noru. Gerbdamas vieną, gerbsi ir antrą, o tankiausia tu gerbsi joje Viešpaties norą. Tokiu būdu, jei būtų galima, kad josios noras taptų priešingas Dievo norui, tuoj nukristų nuo tavo akių rūkas ir tu nustotumei ją mylėti.

Tokią aukštą meilę daugumas žemų dūšių vadina svajojimu. Teip tankiausiai daro tie, kurie neturi nė mažiausio supratimo apie moterų dorybės aukštumą. Apgailėk tuos nelaimingus, turinčius teip silpną išmintį. Toki gryni meilės santikiai, kurie nesuturiamai veržiasi prie dorybės, nėra negalimas daiktas; jie atsitinka, nors ir labai retai. Ir žmonės privalytų kalbėti:—«*Ar tokią meilę turėti, arba visai nemylėti!*»

Skyrius XXI.

Peiktina meilė.

Bet atkartoju, saugokies palaikyti doria tą moterį, kuri visai yra kitokia. Tokios rųšies meilė yra juokinga ir gėdinga: tu pražudysi savo širdį, nusilenkdamas prieš nevertą moterį.

Moteris, kurios užsitarnauja sau net nemažą pagarbą, be abejo yra pasaulyje; bet lygiai yra labai daug tokių, kurios yra sugadintos negeru auklėjimu,

blogu pavizdžiu ir nuosavia lengvaširdybe, kurios negali pasikelti ligi tokio laipsnio, kad galėtų suprasti doro žmogaus meilės vertybę; labiau joms rūpi, kad kiti lenktųsi prieš jų grožybę ir linksmą būdą, negu aukštais savo jausmais užsipelnyti kitų meilę.

Tokios netobūlos moteris yra pavojingiausios, jos yra daug paojingesnės už moteris tiesiog pasileidusias. Jos patraukia savyp ne vien tik savo lengvu išjieškotu pasielgimu ir meiliais žodžiais, bet tankiai kai-kuriomis dorybėmis lygiai ir viltim, kad geras paims viršų ant pikto. Atmesk tokią viltį, jei patėmysi joje daug tuštybės arba kitokius trūkumus. Teisk jas aštriai,—ne iš noro apkalbėti arba nužeminti, iškraipant ir padidinant jų trukumus,—tik, kad savu laiku jų apsisaugoti ir, paojui, atsiradus neįsipainioti jų kilposna.

Juo labiau tavo širdis trokšta meilės, tuo labiau tu esi palinkęs gerbti moterį, stovinčią ant aukšto doros laipsnio, tuo labiau tu privalai nepasikakinti vidutinėmis paprastos moteries ypatybėmis, kad pavadinti ją savo drauge.

Jaunieji be dorybių apjuoks tave, vadindami nupuikėliu, apsileidėliu ir kitais panašiais vardais. Neatkreipk i tai atidžios ir niekink tas kalbas. Nebūk nė nupuikėliu, nė apsileidėliu, bet nė neteršk savo meilės; visuomet laikykies vienos taisyklės užlaikyti savo širdį luosa nuo meilės, arba atiduoti ją tai, kuri turėtų pilną tiesą priimti tavo auką.

Mylintis tikrai dorą moterį neturi gaišinti laiko, puldinėdamas apie ją kaipo vergas arba kalbėdamas jai meilius žodelius, kad įsitaikyti. Ji to negalės iškęsti. Ji gėdisis turėti peršvelnų sutingusį mylimąjį; nes ji brangina tik teisaus ir tvirto žmogaus draugystę, kurs mažai kalba apie savo meilę, bet stengiasi parodyti ją savo darbais.

Moteris, kuri ramiai žiūri į vyrą, kaipo vergą gulintį prie jos kojų, žiūri kaip jis kantriai pildo tūkstančius jos užgaidų ir pasakoja jai tuščio įsimylėjimo žodelius,—pasirodo gana aiškiai, kad ji teturi labai žemą nuomonę apie jį ir apie save pačią. Lygiai ir vyras, kuriam patinka toksai stovis, kurio meilė neturi aukšto tikslo, kuris nenori pasikelti aukštan nusilenkimu prieš tikrą dorybę,—tasai apgailėtinai naikina savo protą bei širdį ir vargu beturi užtektinai pajėgų padaryti ką nors gero pasaulyje. Apie visai neturinčias doros moteris aš nekalbu: kiekvienas doras žmogus jų baidosi, o nebėgti nuo jų laiko sau didelia gėda.

Atradęs vertą tavo meilės moterį, nebūk neužsitikinčiu nė karštuoliu ir nereikalauk, kad ji prieš tave lenktųsi.

Išsirink gerai, o paskui mylėk, bet nekankink nė tavo išrinktosios, nė patsai savęs nereikalingais karščiavimos, nenuliūsk, jei ji su kitais meiliai kalba ir nenorėk, kad ji perdaug tave glamonėtų, nereikalauk iš jos didelių švelnumų.

Tu būsi jai ištikimu, nes norėsi būti teisingu, norėsi parodyti jai savo atsidavimą bei pagarbą ir stengsies pasikelti ant lygio aukštybės laipsnio su ja, aukščiausiu, tavo nuomone, sutverimu; bet ne dėlto, kad ji rūpintųsi rodyti tau didesnę meilę, negu gali; tu privalai pasikakinti jos meile.

Karštuoliai, kuriems visuomet rodosi, kad juos permažai myli,—yra tikri budeliai. Jeigu žmogus tampa piktu dėlei kokių nors smagurių, jis praranda tuos smagurius; jeigu jis tampa nedoru arba padaro ką nors pikto dėlei meilės,—tai yra aišku, kad jis pražudo meilę.

Skyrius XXII.

Ištekėjusių moterų ir mergaičių gerbimas.

Ar tu apsivesi, ar liksi jaunikiu, visuomet gerbk mergaites ir vedusias moteris.

Nieko nėra prakilnesnio už mergaičių nekaltybę ir jų gerą vardą. Žiūrėk, kad mergaitei matant sergėtumeis nuo menkiausios liuosybės žodžiuose ir darbuose, kad nieko nedarytumei, kas galėtų suteršti jos mintis arba nuliūdinti jos širdį. Kalbėdamas su ja arba apie ją, sergėkies nuo kiekvieno žodžio, kuris galėtų duoti kitiems progą ją apkalbėti. Užtenka mažiausio šešėlio, kad atimti gerą mergaitės vardą, kad sukelti prieš ją melagystes—ir, rasi, atimti nuo jos vilti įstoti moterystėn, kurioje ji būtų galėjusi rasti sau laimę.

Jeigu tu myli mergaitę, kurią vesti tu negali tikėties, tai nerodyk jai savo palinkimo, bet rūpestingai ją nuo jos slėpkie. Ji patėmijusi tavo meilę, gali įsimylėti tavyje ir tapti nelaiminga meilės auka.

Jeigu tu pastebėsi, kad tave myli mergaitė, kurios tu nenori arba negali vesti, tai brangink jos ramybę ir gerą vardą: perstok visai su ją kalbėti ir susieiti. Turėtumei būti visai be sąžinės, kad rastumei sau pamėgimą mintyje, jog tu sužadinai vargšėje, nekaltoje mergaitėje meilę, kuri jai gali atnešti tik gėdą ir kentėjimus.

Nemažiau atsargus būk ir su ištekėjusiomis moterimis. Neapgalvota meilė, kurią gali pajusti tu, arba ji, judu abudu gali įtraukti į didelę nelaimę, į didelę gėdą. Tu, žinoma, nustoji mažiau už ją; bet, pažindamas, kiek daug nustoja moteris, teisin-

gai užsitraukdama savo vyro paniekinimą, neįtrauk jos į tokį paojų, jei tu esi doras; neduok jai nė mažiausios progos sulaužyti savo priesaiką ir ištrauk iš širdies nedorą meilę, kurią Dievas prakeikia ir įstatymai draudžia. Tegul tavo širdis ir širdis tavo mylimosios plyšta skirianties,—tai menkas daiktas. Dorybė yra verta aukų; kurs nemoka aukoti yra žemas, silpnas žmogelis.

Tarp ištekėjusios moteries ir šeip pašalinio vyro gali būti tik toki santikiai, kurie remiasi ant abipusės pagarbos, išplaukiančios iš pažinimo vienas antro dorybių ir iš abiejų pusių persitikrinimo, kad neužgaunama meilė savo pareigų, turi stovėti aukščiau už kitokią meilę.

Atimti nuo vyro jo moteries meilę—yra aukščiausias begėdiskumo laipsnis. Jeigu jisai yra jos meilės vertas, tai tavo pasielgimas yra sunkiu prasižengimu; jeigu jis nėra vertas jos meilės, tai jo trūkumai neduoda tau tiesų didinti jo žmonos nelaimę. Nedoro vyro moteris nieko geresnio negali išsirinkti ji turi su nusižeminimu kentėti ir būt ištikima savo vyrui. Kas neva, norėdamas suraminti nelaimingą moterį, stengiasi ją įtraukti užginton meilėn, tasai yra beširdis egoistas. Nors jis teip darytų iš pasigailėjimo, ir tuomet panašus pasielgimas yra negeras ir blėdingas. Sužadindamas tokios moteriškės meilę, tu tik padidįsi jos vargą; prie savo nelaimės—turėti nevertą vyrą ji pradės jo neapkęsti, o toji neapykanta vis kasdien didįsis, nes ji tave mylės juo daugiau brangįs tavo ypatybes; tu pridėsi prie jos nelaimės ir tuos kentėjimus, kurie paeis iš jos vyro meilės ir sunkaus atjautimo savo kaltybės. Moteris, nelaimingai ištekėjusi, tik tuomet bus rami, kada ji elgsis teip, kad niekas nieko negalėtų jai užmesti. Kas prižada jai kitokią ramybę, meluoja ir tuo padidina jos nelaimę.

Su moterimis, kurias tu brangini dėlei jų dorybių, laikykies atsargiai kaip su mergaitėmis, kad tavo su jomis susinešimuose nebūtų nieko įtariamo. Buk atsargus žodžiuose, kalbėdamas su žmonėmis, kurie mėgsta kitus apkalbėti. Jų nuomonės visuomet paeina iš sugedusios jų širdies. Jie iškraipo savotiškai visą tą, ką girdėjo; neteisingai aiškina praščiausius žodžius bei nekalčiausius pasielgimus ir susapnuoja paslaptis ten, kur jų visai nėra. Gerą nesuteptą moteries vardą užlaikyti nebus perviršnėjokis atsargumas. Geras vardas, po doriškos mergaitės skaidrumo, yra didžiausias moteries turtas. Kas apie jį nėsurūpina ir kas yra teip nedoras, kad džiaugiasi, girdėdamas kitus kalbant, kad toji ar kita moteris turi prie jo palinkimą,—tasai yra žemas žmogus ir neužsipelno būti priimtu nė į vieną gerą draugiją.

Skyrius XXIII.

Moterystė.

Jei tavo palinkimas ir širdies tavo noras paskyrė tave moterystei, eik prie aukuro (altoriaus) su šventomis miutimis ir tvirtu nutarimu padaryti laiminga tą ypatą, kuri patiki tau rūpesnį apie savo gyvenimą, kuri išsižada pavardės savo tėvo ir pasisavina tavąją, laiko tave aukščiau viso, kas buvo brangiu jos širdžiai ir per tave tikisi duoti gyvybę naujiems protingiems sutvėrimams, pašauktiems mylėti Dievą.

Moterystė—liūdnas žmonių silpnybės pavizdys! Daugelis susijungia iš meilės, tvirtai prižadėdami

mylėties ir laiminti savo jungtuvių dieną ligi-pat myrio; bet nepraeina nė dveji metai, kartais nė keli mėnesiai,—ir meilė atausta; jie nebenori žiurėties vienas antram akysna, nesikenčia, vienas antrą rūstina iškalbėjimais ir pagarbos trūkumu.

Dėlko teip yra? Pirmiausiai dėlto, kad jie prieš vestuves visai menkai vienas antrą tepažinojo. Rinkies atsargiai, pirmiau persitikrink visose gerose tavo mylimosios ypatybėse,—kitaip tu pražūsi. Paskui, praranda meilę ir dėlto, kad žmonės perdaug lengvai pasiduoda pagundai ir neištveria savo prižadėjimuose, nesirūpindami prisiminti sau kasdieną, kad prižadėjimą, kurį padarė vesdamas prie aukuro, jis privalo tikrai ir pilnai užlaikyti.

Čia ir kituose gyvenimo santikiuose atsimink, kad žmogus labai lengvai išbjursta; atsimink, kad tvirto noro trūkumas yra žemiausia žmogaus yda; atsimink, kad didesnė begėdysčių dalis ir didesnė žmonių draugijos nelaimių dalis turi vieną šaltinį—silpnybę.

Laiminga moterystė gali įvykti tik viena sąlyga: abudu—vyras ir moteris, turi tvirtai nutarti—*visuomet mylėti ir gerbti tą širdį, kuriai ji davė savojoje širdyje vietą.*

Jeigu išsirinkai gerai, jei nė vieno, nė antro širdis nėra sugedusi, tai negalimas yra daiktas, kad ta širdis nė iš šio, nė iš to su syk ištvirktų ir taptų nedėkinga, kuomet kita nepaliautų jai rodyti karščiausią savo meilę ir atsidavimą.

Kada vyras, savo moteries mylimas, ūmai nustos jos meilės, žinok, kad jisai prieš ją nusidėjo ar negeru apsiėjimu, ar kuo kitu.

Moteris iš prigimimo yra tyli, dėkinga ir palinkusi karščiausiai mylėti vyrą, kuris ištikimai ją myli ir yra vertas, kad ji jį gerbtų. Bet, kadangi

ji yra labai jautri, visi negeri netinkantieji vyrui pasielgimai, skaudžiai ją užgauna ir užduoda jos širdžiai didelį skausmą. Tasai skausmas gali būti nepergalimos vyro neapykantos (antipatijos) priežastim ir visų paeinančių iš to liūdnų pasekmių. Nelaimingoji teip-pat bus kalta, bet visas piktas paeina iš jos vyro priežasties.

Žinok, kad nė viena moteris, kuri vestuvių dienoje buvo gera, negali prarasti gerų savo ypatybių, gyvendama drauge su žmogum, kurs nenustojo būti jai mylimas.

Rūpinties apie savo moteries meilę—reiškia rūpinties nenustoti jos akyse savo vertybės. Įsitikėjimas ir atvirumas moterystėje neturi sumažinti pagarbos ir draugiškų jausmų, kuriuos moteris gaivino pirmiau, negu jisai ją paėmė. Jisai neprivalo su ja elgties, kaip vergas su savo valdytoja, ir, kitą vertus, neturi elgties su ją despotiškai, manydamas, kad aštrumais galima ją padaryti geresne. Ji turi matyti tokias savo vyro ypatybes, kad galėtų turėti aukštą nuomonę apie jo išmintį ir teisingumą; ji turi atjausti tavo gerumą ir džiaugties, jog tu esi jos vyras, o ji tavo žmona. Reikia, kad ji pripažintų tavo viršenybę ne iš baimės, bet iš meilės; tuomet jausdama doriškąją tavo vertę, ji atsiduos tau su noru ir su tikru džiaugsmu.

Geras išsirinkimas sau moteries ir puošiančios ją dorybės tegul tavęs nesuklaidina: nuolatos tu rūpinkies, kad būtumei vertas jos meilės ir niekuomet nesakyk:—«Ji yra teip gera, kad atleis man visas neteisybes, todėl man nereikia daug rūpinties, kad priturėti jos meilę—ji ir teip nenustos mane mylėjusi».

Kaip? Nejaugi dėlto, kad ji yra gera, tu nesirūpįsi jai įtikti? Neapsigauk; jos jautriai vėlei ypa-

tingai bus kartus kiekvienas tavo apsileidimas, nerūpestingumas ir meilės trūkumas. Juo ji yra švelnesnė ir jautresnė, tuo labiaus ji trokšta matyti tokias-pat ypatybes ir tavyje. Jeigu ji neras jų tavyje, jeigu ji pastebės, kad tu iš mylinčio vyro stojais ją užgaunančiu nedorėliu, ji dėlei savo gerumo dar ilgai stengsis tave mylėti, nežiūrėdama į tavo ydas, bet ji neišturės. Ji tau dovanos, bet daugiau tavęs nemylės ir bus.... nelaiminga. Nelaimingas tuomet būsi tu ir ji, jeigu jos dorybė negalės atsispirti pagundoms ir ji ras kitame tą, ko jieškojo tavyje! Jos širdis, kurią tu permažai branginai ir sergėjai, gali tapti geidulių auka, kuri išardys ne tik tavo ir jos laimę, bet ir tavo vaikų gerovę!

Labai daug vyrų randasi tokiame apgailėtiname padėjime, o tuo tarpu jų moteris, kurias jie dabar keikia, buvo pirma, rasi, labai geros. Nelaimingosios išklydo, nes nebuvo mylimos!

Pavadinęs moterį šventu draugės vardu, tu privalai pasišvęsti josios laimei, kaip ji pasišventė tavaijai. Bet tu turi daugiau pareigų, nes ji yra už tave silpnesnė ir tu, kaipo tvirtesnis, privalai rodyti jai gerą pavyzdį ir visuomet ją ginti.

Skyrius XXIV.

Vaikų ir jaunųjų meilė.

Jeigu tu turi vaikų, tai šventa tavo pareiga yra duoti Tėvynei gerus piliečius, o Dievui—doras vertas Jo vėles. Aukšta pareiga! Kas turėdamas tokią pareigą jos neišpildo, yra didžiausias savo Tėvynės ir Dievo priešas.

Nėra reikalo išrodinėti, kokios yra tėvo dorybės: tu turėsi jas visas, jei buvai geras sūnus ir geras vyras. Netikę tėvai visi buvo nedėkingi sūnus ir negeri vyrai.

Jeigu tu dar neturi vaikų, arba niekados jų neturėsi, vis tiek gaivink savo širdyje tėviškos meilės jausmus. Tą jausmą privalo gaivinti kiekvienas žmogus ir lavinties jame, mylėdamas visus jaunuosius.

Gerbk ir mylėk visukarščiausiai tą naują žmonių draugijos kartą!

Kiekvienas, kuris vaikų neapkenčia, arba bereikalo juos skriaudžia, yra nedoras žmogus. Kas nedaboja vaiko nekaltybės; kas nesirūpina, kad vaikas būtų geras, kad jo kas neišvestų iš doros kelio; kam nerūpi, kad vaiko širdyje degtų vien doros meilė,—ant to galvos krinta sunki atsakomybė, jeigu tasai vaikas taps nedoru. Bet kam daug žodžių, kuomet turime šventą ir kartu baisią geriausio vaikų draugo, mūsų Išganytojo ištarmę?—«*Kas priima*—sako jis:—*vieną tokį vaikelį vardan mano, mane priima. Bet kas papiktina vieną iš tų mažųjų, kurie į mane tiki, geriau jam būtų, idant būtų užkabintas ant jo kaklo girnų akmuo ir būtų nuskandintas jūrės gilumoj*». (Ev. Š. Mat. *XVIII* eilė 5—6).

Tuos, kurie nors keliais metais yra už tave jaunesni, ant kurių tavo žodis gali turėti įtekmę laikyk kaip savo sūnus. Kalbėdamas su jais, būk teip nuolaidus ir malonus, kad galėtumei atitraukti juos nuo pikto ir paskatinti prie dorybės.

Vaikai iš prigimimo yra palinkę sekti kitų pavizdį. Jeigu suaugusieji atsižymi dievobaimingumu ir meile, tai ir vaikai turės norą būti tokiais-pat ir tokiais liks. Jeigu suaugusieji yra bedieviai, pikti ir ištvirkę, tai ir vaikai į juos nusižiūrės.

Būk geras net tiems vaikams ir jaunikaičiams, kuriuos tu sutiksi visai retai, o rasi tik kartą bus lemta tau su jais susieiti; pasakyk jiems, jei gali, nors vieną žodį, kurs jo širdyje būtų gera sėkla visam jo gyvenimui. Toksai žodis, o kartais net malonus žvilgtelėjimas, gali juos atitraukti nuo blogų minčių ir įkvėpti jiems norą užsipelnyti dorų žmonių pagyrą.

Jeigu jaunikaitis, kurs tikisi geros ateities, tavim įsitiki, būk tikriausiu jo draugu; duok jam teisingus ir sveikus patarimus ir niekuomet jam nepataikauk: pagirk jo gerus darbus ir tiesiog bark jį už piktus pasielgimus, stengdamos jį pataisyti.

Jei pastebėsi, kad jaunikaitis išklydo iš tiesos kelio, tai nepraleisk progos jį perspėti,—nors tu jį ir visai mažai tepažintumei,—ištiesk jam ranką, kad jį išgelbėti ir atvesti į tiesos kelią.

Žinok, kad jaunikaičiui, kurs pradėjo eiti blogu keliu, kartais užtenka vieno žodžio, vieno žvilgtelėjimo, kad jį vėl į doros kelią atvesti.

Kokį dorišką išauklėjimą tu gali duoti savo vaikams, jeigu tu pats neišsimokei mylėti visus vaikus, visus jaunuosius? Pirmiau išauklėk gerai patsai save, o paskui mokėsi dorai išauklenti ir savo vaikus.

Skyrius XXV.

Turtingumas.

Tikėjimas ir filozopija giria sujungtą su dorybe neturtą ir stato jį aukščiau už neramų stengimos praturtėti. Bet iš kitos pusės, jie pripažįsta žmogui

tiesą būti turtingu tomis sąlygomis, kad jisai turėtų tokią-pat dorišką vertę, kokią turi neturtingieji.

Dėlto užtenka, kad žmogus nebūtų savo turtų vergas; nevartotų savo turtus blogiems tikslams, bet sunaudotų juos savo artymo gerovei.

Žmogus visokiuose santikiuose yra pagarbos vertas jei tik jisai yra doras; todėl ir dižturtis yra pagarbos vertas jeigu jisai savo turtais rūpinasi pagerinti kitų būvį, jeigu jo išteklius nedaro jo tinginiu ir pasipūtėliu.

Tu, tur būt, paliksi tokiame padėjime, kokiame užgimei; toli nuo didelių turtų ir nuo neturto. Todėl žiūrėk, kad nepavydėtumei turtingiems, kaip daro mažiau turintieji ir beturčiai. Tasai pavydas, filozopijos apsiaustu apsisiautęs, skelbia mokslą prieš turtingumą ir nelygybę turtų ir rodo, ant pažiuros, aukštą troškimą visus sulyginti, kad prašalinti žmonių vargus. Visa tai tegul tavęs neišklaidina, nors tu būtumei tai girdėjęs nuo garsių žmonių arba radęs iškalbų tokių nuomonių apgynimą šimtuose storų knygų, kurių rašėjai rašė nusižiūrėję į niekingus minios pageidimus, kad užsipelnytų jos pagyrą. Tokių nepasikakinimų pamatu tankiausiai yra pavydas, tamsumas ir melagystė, negu teisybės troškimas.

Nelygus turtų išskirstymas yra neišvengiamas, o iš jo išplaukia lygiai geros ir blogos pasekmės. Tasai, kurs teip užsipuldinėja ant turtingųjų, tasai su mielu noru patsai stotų į jų vietą; o jei teip yra, tepasiliekie turtingas prie savo turtų, nes vis tiek nebutų teisingo turtų išskirstymo.

Visai mažai yra tokių dižturčių, kurie negalėtų suskaityti savo pinigų; išleizdami savo pinigus, jie su didesne ar mažesne savo nauda,—o tankiai visai be naudos—padeda visūmenės labui. Jie pakelia

vaizbą, pramonę, dailę paskatina prie dailės ir apmoka įvairius kitų darbus, kurie vienaip ar kitaip užsidirba sau kąsnelį duonos. Matyti turtingume vien dykavymo, susilpnėjimo ir nenaudingo gyvenimo šaltinį—yra paikystė! Jeigu kai-kurie iš turtingųjų ir tampa tinginiais, už tai kitus turtingumas paskatina prie naudingo darbo.

Nėra nė vieno didesnio miesto pasaulyje, kur nebūtų naudingų įstaigų, įsteigtų ir turtingųjų užlaikomų; nėra vietos, kur turtingi susijungę į draugijas arba pavieniui nesirūpintų apie neturtinguosius.

Todėl nežiūrėk į dižturčius su neapykanta bei paniekinimu ir nepadėk tamsuoliams kaltinti turtingųjų. Susitikęs turtingą, nežiūrėk į jį su piktumu ir nepasikakinimu; nes tu nenorėtumei, kad kiti panašiai žiūrėtų į tave.

Su savo paties turtu apsieik protingai,—būk taupus, sergėkies godumo, kurs žemina protą ir gadina širdį, sergėkies bereikalingo pinigų mėtymo, kurs veda prie gėdingų paskolų ir nusigyvenimo.

Rūpinties savo turtų padidinimu nėra užginta,—kol tasai rūpinimos netampa žeminančiu žmogų godumu ir nesuturimu geiduliu; kol žmogus atsimena, kad tikra jo vertybė ir tikra laimė nepriguli nuo daugumo turtų, bet nuo užlaikymo jo vėlės skaistume Dievo ir žmonių akyse.

Ant kiek didinasi tavo turtas, ant tiek daugink ir savo gerus darbus. Galima būti turtingu ir turėti visas dorybes, bet būti turtingu ir savymyliu yra labai negražu. Kas daug turi, privalo daug ir duoti; tasai šventas prisakymas neturi išskyrimų.

Neatsakyk pašalpos vargšui, bet tegul tatai nebūva vieninteliu tavo geru darbu. Tikra ir tvirta pašalpa skaityk davimą vargšui duonos ne elgėta-

vimu, bet pritaikant jo darbą prie įvairios aukštesnio ar žemesnio veiksmo rųšies.

Visuomet atsimink, kad kiekvienoje valandoje tu gali nustoti savo turtų ir tapti vargšu. Labai daug yra tokių pavyzdžių, ir nėvienas dižturtis neišdrįsta pasakyti:—«aš nenumirsiu ištrėmime arba neturte».

Naudokies turtais, bet visuomet gaivink tą dorą ypatybę, kad kiekvienoje valandoje galėtumei nuo jų atsiskirti,—ypatybę, kurią Bažnyčios tėvai ir Šv. Evangelija vadina *dvasios elgėtyste.*

Volteris tūlame apjuokimų priepuolyje pasakė, kad evangeliškoji dvasios elgėtystė esanti paikumas ir išmanymo stoka. Bet priešingai, tatai yra dorybė, kuri ir turtuose pataria turėti nusižeminusią dvasią, nesibijoti neturto ir, jeigu jis ištiktų, kantriai jį kęsti ir gerbti kitus beturčius. Toji dorybė yra labai tolyma nuo silpnaprotybės: ją gali įgyti tik protinga, prakilni vėlė, o ne bepročiai.

— «*Ar tu nori išlavinti savo dvasią?*—klausia Seneka:—*gyvenk neturte, arba teip, kaip gyventumei, būdamas neturtingu*».

Jeigu tu nustotumei savo turtų, nenustok tvirtybės. Nesigėdink dirbti už kasdieninės duonos šmotelį. Neturtėlis gali lygiai būti vertas pagarbos, kaip ir tasai, kuris jį šelpia. Mokėk lengvai atsisakyti nuo papročių, įgytų turtingume. Ne būk juokingu ir apgailėtinu pasipūtėliu; neniekink dorybių, puošiančių kiekvieną neturtėlį, būtent: pilną vertybės nusižeminimą, taupumą, nepailstančią kantrybę darbe, ramumą ir dvasios skaidrumą visokiose nelaimėse.

Skyrius XXVI.

Geradarystė.

Visokis žmogaus gyvenimo stovis yra pagarbos vertas jeigu tik žmogus dorai gyvena. Todėl beturtis ir nelaimingas pagarbos yra verti, jeigu jie savo vargais ir nelaimėmis padeda išsitobulinimui savęs, ir jeigu jie nemano, kad jų kentėjimai ir vargai duoda jiems tiesą nedorai elgties.

Tečiaus neteisk aštriai neturtėlių. Gailėkies ir tokių neturtėlių, kurie nevisuomet yra kantrus ir negali atsispirti prieš piktą. Atsimink, kad sunku yra kentėti neturtą šalia kelio arba sulūžusioje grįtelėje, kada per kelis nuo savęs žingsnius matai einant sočius ir gražiai apsitaisiusius žmones. Dovanok vargšui, jeigu jis iš savo silpnumo tau pavydi, ir pasiskubink sušelpti jį, nes ir jisai yra lygus tau žmogus.

Gerbk nelaimėje kiekvieną kenčiantį vargą net ir tuomet, kada tasai žmogus nėra didžiausiame neturte ir neprašo pašalpos. Gailėkies kiekvieno gyvenančio nuliūdime ir sunkiai dirbančio ir to, kuris yra už tave žemesnis, nes dėlto vieno jau jisai turi tiesą reikalauti, kad tu jo gailėtumeis.

Nepasirodyk už jį didesniu esąs ir nežemink jo šiurkščiais žodžiais net nėtuomet, kada tau nepatinka koks nors šiurkštus jo išsitarimas, arba kita panaši jo yda.

Niekas negali geriau suraminti nelaimingo, kaip vyresnio, aukščiau už jį stovinčio žmogaus, meilingas į jį atsižvelgimas. Tuomet jo širdis jaučia dėkingumą,—jisai pradeda suprasti, kam yra reikalingi turtingieji ir nepavydi jiems laimės, nes supranta, kad

jie tos laimės yra verti, kad jie tą laimę užsipelnė.

Puikių ir aštrių šeimininkų visuomet tarnai neapkenčia nors jie ir geriausiai jiems užmokėtų.

Priversti savo pavaldinius neapkęsti tavęs yra didelis nedorumas: 1) nes tuomet tu patsai esi nedoras; 2) nes tokiu būdu vietoje sumažinti jų nepasikakinimą, tu jį dar padidini; 3) nes juos įpratini negerai tau tarnauti, tavęs negerbti ir keikti visus, kurie yra už juos turtingesni.

Kadangi teisinga yra, idant kiekvienas turėtų tiek laimės, kiek jis gali turėti, todėl kiekvienas aukščiau stovįs žmogus turi iš savo pusės rūpinties, kad nė vienas iš žemesniųjų nekeiktų savo stovio, bet jį mylėtų, matydami, kad turtingieji jų neniekina ir visokiais būdais rūpinasi palengvinti jų likimą.

Būk duosnus visokios pašalpos nešime: kada tik gali, duok jiems pinigais ir užtark; atsitikus gerai progai, duok gerus patarimus, o gero pasielgimo pavyzdį duok visur ir visuomet.

Bet užvis labiau stengkies iškelti eikšten keno nors užmirštus nuopelnus; jeigu tu negali to padaryti, tai nors patsai pasirūpink atiduoti jam pagarbą.

Kas gėdisi įpuolusio nelaimėn žmogaus, tasai yra žemas ir silpnas. Tokią gėdą atsitinka tankiai matyti; todėl tu gerai save dabok, kad neužsikrėstumei ta gėda.

Kuomet žmogus įpuola nelaimėn, didesnė dalis žmonių palinkusi yra manyti, kad jis pats yra savo nelaimės priežastim, kad jo nepasisekimai duoda jiems visas tiesas jį niekinti ir negerai su juo elgties. Kuomet išsiteisinimui savęs ir didesniam nelaimingojo pažeminimui, jo priešininkai pradeda meluoti, tai daugumas tam melui įtiki, nors ir aiškiai

būtų matyti neteisybė, ir dar net platina tą melagystę; o tų kelių žmonių, kurie stengiasi nelaimingąjį išteisinti, neklauso. Išrodo, kad daugelis žmonių yra laimingi, jeigu jie gali blogai apie kitus kalbėti.

Gėdinkies to blogo papratimo. Išgirdęs kur nors skundus, išklausyk ir išsiteisinimus. O jeigu visai negirdėsi pateisinimų, tai tu pats jį pateisink. Kaltink žmogų tik tuomet, kada jo kaltė yra aiški, bet niekuomet neužsimiršk, kad tankiai dėlei paprasto užpykimo yra metama ant žmogaus visai nebūta kaltybė. Jeigu nori būti teisingu niekuomet neturėk nė vieno neapykantoje: pykstančiųjų teisybė —tai farizejų aklumas.

Įpuolus kam nors nelaimėn, nors jisai būtų tavo priešininkas, arba prasikaltęs prieš tavo Tėvynę, tu nesidžiaug iš jo nelaimės. Jei reikės, kalbėk apie jo prasikaltimus, bet ne aštriau, kaip būtumei kalbėjęs, kada jisai buvo laimingu; verčiau kalbėk švelniau, kad nepadidintumei jo kaltės ir nepraleistumei gerų jo ypatybių, kurias jisai galėjo turėti.

Prijautimas nelaimingiems, o net ir kaltiems visuomet yra gražus. Įstatymai gali turėti tiesą nebausti juos, bet žmogus niekuomet neturi tiesos džiaugties jų kentėjimais, arba didinti jų prasižengimus kitų akyse.

Jeigu tu įpratai būti gailestingu, tai tu tankiai gailėsies ir nedėkingųjų. Nepasikakindamas tokiu jų pasielgimu, tu neprivalai sakyti, kad visi žmonės apskritai būtų nedėkingi ir tatai neturi sumažinti tavo geradarystės. Tarp daugelio nedėkingų yra teip-pat ir dėkingų žmonių, vertų tavo geradarystės. Vieno dėkingumas gali tau atlyginti už dešimties nedėkingumą.

O jeigu ir niekas tau už tai nepadėkavotų, ir tuomet atlygis tau tavo širdies gerumas. Nėra di-

desnio pasikakinimo, kaip būti mielaširdingu ir rūpinties sumažinti artymo kentėjimus. Tasai pasikakinimas kur kas yra didesnis už suraminimą paeinantį iš gautos pašalpos; nes nėra dorybė gauti pašalpą, tik yra didelė dorybė šelpti kitus.

Duodamas kam nors pašalpą būk švelnus, ypatingai su žmonėmis, kuriuos tu privalai gerbti, su moterimis, kurios neturi drąsos ir su visais naujukais karčioje vargo mokykloje, kurie tankiai verčiau badauja ir lieja ašaras, negu išdrįsta prašyti pašalpos ir ištarti spaudžiančius širdį žodžius:—*noriu duonos!*

Be tavo ypatiškos geradarystės, apie kurią, sulyg Evangelijos žodžių, *neturi žinoti kairėji ką daro tavo dešinėji*,—tu privalai rišties su kitais dorais žmonėmis lėšų padidinimui labdaringiems tikslams, įsteigimui labdaringų įstaigų ir išlaikymui jau įsteigtųjų.

Ir čionai sako šventas raštas:—*Rūpinkitės daryti gerai ne vien Dievo akyse, bet ir prieš visus žmones.* (II Cor. VIII v. 21).

Yra gerų darbų, kurių negali atlikti vienas, nė atlikti slapta. Dalyvauk labdaringose draugijose ir, kiek galėdamas, prisidėk prie jų išplatinimo; pakelk jas, kada jos pradeda silpnėti ir vesk jas prie tiesos kelio, kada jos pradės klysti. Nenusimink, kad paikieji juokiasi iš tavo gerų darbų, nes godus ir tinginiai visuomet apjuokia veiklius darbininkus, kurie darbuojasi dėlei žmonijos labo.

Skyrius XXVII.

Mokslo pagarba.

Jeigu tavo veiksmas ir naminiai tavo užsiėmimai neleidžia tau ilgą laiką pašvęsti skaitymui knygų, tai saugokies pikto palinkimo, tankiausiai apsireiškiančio pas tuos, kurie mažai arba visai neužsiima mokslu; būtent niekinti visus mokslus, kurių jie nežino, apjuokti kiekvieną, kurs gerbia mokslą ir atbulai gerbti tamsybę, kaipo kokį visuomenės gerą.

Niekink netikrą mokslą: jis yra pragaištingas. Bet gerbk tikrąjį mokslą, nes jisai visuomet yra naudingas. Gerbk tu jį nežiurėdama, ar tu pats moki, ar negalėjai išmokti.

Stengkies geriau išplėtoti savo protą nuolatos lavindamos kokiame nors moksle, arba nors skaitydamas įvairias naudingas knygas.

Žmogui gyvenančiam ištekliūje, toksai proto lavinimas yra būtinai reikalingas, ne vien dėlto, kad jisai skaitydamas gali rasti naujienų ir pasimokinimų, bet ir dėlto, kad tuo jisai įgys apšviesto žmogaus ir mokslo draugo vardą ir tokiu būdu gali su didesniu pasisekimu patraukti žmones prie gerų darbų. Pavyduoliai perdaug myli plėšti dorų žmonių gerą vardą; jeigu tik yra koks pamatas vadinti žmogų neapšviestu arba tamsuoliu, tuojau minia kreivai į jį žiūri, nuverčia ant blogo geriausius jo veiksmus, stengiasi jį apšmeižti ir trukdo jo sumanymus.

Tikėjimas, Tėvynė ir garbė reikalauja stiprių kovotojų, pirmučiausiai dorų, o paskui mokytų ir mandagių. Nelaimė, jeigu nedorėliai gali tarti tei-

singiemsiems:—Jus nieko nemokate ir esate nemandagus.

Bet, idant vadinties mokytu, nesirodyk mokąs to, ko tu visai nežinai. Visoki apgavimai yra gėdingi, lygiai nepritiku yra girties mokąs, ko visai nemoki. Bet to, kiekviena melagystė ar anksti, ar vėlai išeis eikštėn; nes, anot žmonių pasakos, su melu netoli tenueisi.

Niekados negirk kokio nors mokslo tik dėlto, kad jis tau patinka. Nors ir privalome trokšti, kad męs ir kiti būtume mokytesni, bet jeigu męs pamatysime, kad įgyti daugiau mokslo męs negalime, tai nusižeminkime ir pasirodykime žmonėms koki esame, kad jų neprigautumėme. Daug žinoti yra labai gerai, bet svarbiausiu daiktu žmogui yra dorybė, kuri gali sugyventi ir visai greta su nežinojimu.

Dėlto, jei tu daug žinai, neniekink nemokytų žmonių. Apie mokslą galima yra pasakyti tą-pat, ką apie turtingumą: vienas ir antras yra geistini tik kitų žmonių labui; bet kas neturi nė mokslo, nė turtų, teip-pat gali būti geru piliečiu ir dėlto turi tiesą reikalauti, kad jį kiti gerbtų.

Rūpinkies išplatinti geras šviesos mintis tarp neapšviestų žmonelių. Bet kokios yra tos mintįs? Ne tos, žinoma, kurios daro žmones puikiais, pasipūtusiais ir piktais. Ne tos mintįs, kurių vieta yra šios gadynės romanuose ir dramose, kur paprastai žemesnio luomo žmonės yra perstatomi teisingais, o aukštesniojo—piktadariais; kur visos draugijos paveikslas yra atžagariai nupieštas tik dėlto, kad ją niekinti; kur tasai yra išreiškiamas ištikimu tarnu, kurs išjuokia savo šeimininką; kur tik tasai ponas yra geras, kurs apsiveda su savo tarno dukterim; kur, pagalios, nėra piktadario, kurs neturėtų malonų veidą... ir viša tai yra dėlto, kad sukelti nea-

pykantą link tų visų, kurie jais nesistebi ir jų negiria.

Geros mintis, kurias męs galime platinti tarp neapšviestų žmonių yra tos, kurios gali apsaugoti juos nuo paklydimų ir burtų ir, nenorėdamos padaryti juos apšviestųjų ir įtekmingų žmonių vergais, įkvepia jiems gerus norus ir dėkingumą. Męs turime platinti tarp jų tokias mintis, kurios gali sulaikyti juos nuo negerų anarchijos idejų;—mintis, kurios išmokys juos dievobaimingai ir dorai pildyti jų žemas, bet doras pareigas, prie kurių Apveizda juos pašaukė, ir pažadins juos mylėti Dievą, mylėti savo Tėvynę, mylėti artymą ir dorybę, ir pagalios tokias mintis, kurios įkvėptų jiems persitikrinimą, kad sunku ir beveik negalima yra prašalinti draugijoje nelygybes ir kad visi dori žmonės yra lygus Dievo akyse.

Skyrius XXVIII.

Mandagumas.

Kalboje su visais žmonėmis būk malonus; tokiu būdu tu išsimokysi visuomet mandagiai elgties. Nemalonus, šiurkštus ir paniekinantis apsėjimas pagimdo ir piktus jausmus. Nemandagumas atneša dvejokį piktą: padaro šiurkščiu kalbantį ir užgauna klausančius.

Rūpinkies, kad tavo mandagumas neapsireikštų vien paviršutiniame tavo pasielgime: tu stengkies būti mandagiu visuose tavo noruose, visose tavo mintyse ir visuose tavo veiksmuose.

Žmogus, kuris nesirūpina atmesti blogas mintis, kuris tankiai jąs priima,—tas neretai nuklimpsta piktuose darbuose.

Labai tankiai gali išgirsti, kad žmonės visai nežemo luomo, kalba nepritinkančius žodžius ir negražiai juokauja. Ne sek juos. Nėra reikalo, kad tavo kalba atsižymėtų švelniais išjieškotais sakiniais; bet rūpinkis, kad ji būtų gryna nuo negražių išsitarimų, nuo nešvarių šiurkščių pasakymų, tinkančių tik tamsuoliams ir nuo nepritinkančių juokų, kurie tankiai užgauna mandagumo jausmus.

Kad išsimokytumei mandagiai kalbėti, būtinai reikia pradėti mokyties iš mažų dienų; nes kad tu neįprasi mandagiai kalbėti ligi dvidešimties penkių metų, tai jau paskui niekuomet neįsipratįsi. Atkartoju,—kad nereikia išjieškotų žodžių ir sakinių, bet mandagios kalbos, kuri kelia tokį žmogų aukščiau už kitus neapšviestus ir padaro klausančiuose pasigėrėjimą, smagumą ir pažadina juos prie dorybės.

Rūpinkis padaryti tavo kalbą malonia gerai pritaikintais išsitarimais ir meiliai skambančiu balsu. Kas švelniai ir maloniai kalba, tas pritraukia prie savęs klausytojus ir turi ant jų nemažą įtekmę, tame atsitikime, kuomet nori atitraukti juos nuo pikto ir atvesti ant gero kelio. Męs privalome tobulinti visus įrankius, kuriuos Dievas mums davė nešimui pašalpos mųsų artymiems, tai gi męs turime tobulinti ir būdą savo minčių išreiškimo, t. y. kalbą.

Nemandagumas kalboje ir kitose gyvenimo aplinkybėse tankiai paeina ne iš prigimtų kliūčių, bet iš tinginio ir nenoro darbuoties savo išsitobulinimui, kad pakakinti teisingus kitų žmonių reikalavimus.

Laikydamas gerą elgimos per savo pareigą dėlto, kad kiekvienas žmogus privalo neapsunkinti nė

vieno savo ypata, bet, atbulai, turi stengties, kad jo draugavimas kitiems būtų malonus,—tu vis gi nepyk ant tų žmonių, kurie nemoka gerai elgties. Atsimink, kad ir deimantas kartais būva apdulkėjęs. Žinoma, geriaus būtų, kad tų dulkių visai nebūtų, bet deimantas, nors ant jo ir stora pluta užsidėtų, vis tiek paliks deimantu.

Kalbėdamas su žmonėmis, kuriems trūksta mandagumo, tu turi laikyties su jais kaipo su neprotingais ir nuobodžiais žmonėmis. Jeigu tu negali jų pataisyti, tai šalinkis nuo jų, bet nepasirodyk, kad tau jie nepatinka ir tu su jais nenori kalbėti. Tas galėtu juos nuliūdinti, arba galėtų jie tavęs neapkęsti.

Skyrius XXIX.

Dėkingumas.

Jeigu męs privalome mylėti ir mandagiai elgties su visais žmonėmis, ar ne labiau męs turime mylėti ir gerbti tuos, kurie mus myli, mums prijaučia ir mus nuskundžia?

Mųsų gimdytojai, lygiai ir kiekvienas žmogus, kuris kuo norints mums padėjo, ar darbu, ar geru patarimu, turi tiesą reikalauti, kad męs visuomet būtumėme jiems dėkingi.

Su kitais žmonėmis kai-kuriuose atsitikimuose yra galima apsieiti ir aštriau, šiurkščiau,—čia nebus prasižengimo; bet su ypatomis, padariusiomis mums ką nors gero, męs privalome elgties labai atsargiai, kad jų neužrūstintumėme ir neužgautu-

mėme; privalome daboti gerą jų vardą ir nuolatos rodyti jiems savo norą apginti juos ir suraminti.

Kada žmogus padaręs kokį-nors gerą darbą; labai aukštai stato savo nuopelną, tuomet daugumas žmonių laiko tokį žmogų nemandagiu ir nori, kad jo nemandagumas paliuosuotų juos nuo dėkingumo. Daugelis žmonių, būdami patįs niekšais, nenori pripažinti padarytos jiems geradėjystės, gėdisi jos ir stengiasi išrodyti, kad jų geradėjas šėlpė juos dėlei savo paties naudos arba su kokiu negeru tikslu, ir tokiu būdu nori išteisinti savo nedėkingumą. Kiti vėl, norėdami greičiau nusikratyti dėkingumo pareigas, skubinasi padaryti savo geradėjui kokį nors menką patarnavimą, manydami tuo atsilyginti už gautą geradarystę; tai išpildę, jie mano, kad jau niekas nieko negali jiems užmesti ir kad jie jau yra liuosi nuo dėkingumo.

Bet niekas negali išteisinti nedėkingumo. Nedėkingas žmogus yra niekšas. Kad likti dorais žmonėmis, męs neturime slėpti arba siaurinti mųsų dėkingumo, bet atbulai turime rūpinties, kad mųsų dėkingumas šviestų kaipo saulė.

Jeigu padariusis tau geradėjystę giriasi tuo; arba, apskritai imant, nėra teip mandagus, kaip tu norėtumei; arba išsiaiškįs, kad jis darė tau gerą ne iš noro tau padėti, bet dėlei savo naudos,—tu vis gi neprivalai jį apkalbėti. Tu stengkies užslėpti visus jo negerus pasielgimus ir tuos, kurie išrodo tau negerais, o matyk ir skelbk vien tik gerus jo darbus. Niekuomet neužsimiršk padaryto tau gero, nors jau seniai šimteriopai būtumei jam atlyginęs.

Kartais yra leista slėpti savo dėkingumą, kurį privalome savyje gaivinti. Bet jeigu sąžinė sakys tau, kad tu privalai apreikšti kitiems gautą geradėjistę, tad nepasiduok niekingai gėdai: viešai ap-

skelbkie, kad tu privalai būti dėkingu tam, kuris tau padėjo. Padėkavoti be apskelbimo gautos geradėjistės tankiai yra nedėkingumas,—sako garsus moralistas Blanšardas.

Tiktai tas žmogus yra ištikrųjų doras, kuris moka būti dėkingu už mažiausią geradėjistę. Dėkingumas—tai tikėjimo vėlė, tėvų, žmonių ir visos žmonijos mylėjimo pamatas.

Gaivindami dėkingumą už visa, ką tik apturime nuo Dievo ir žmonių, męs įgauname didesnę tvirtybę ir ramybę, kurios būtinai yra reikalingos gyvenimo sunkenybių pakėlimui. Dėkingumas padaro mus nuolaidesniais ir veikliasniais mųsų artymui pašalpos nešime.

Skyrius XXX.

Nusižeminimas, ramumas ir nuolaidumas.

Puikybė ir rūstybė nesutinka su mandagumu, todėl tas yra nemandagus, kuris nėra nė nusižeminęs, nė ramus. «Jeigu, aplamai imant, yra žmoguje jausmas neleidžiantis žiūrėti į kitus su paniekinimu,—rašo Manzoni:—tai tasai jausmas ir yra nusižeminimu. Paniekinimas tuomet kįla, kada męs sulyginame save su kitais ir statome save aukščiau už kitus; męs tik tuomet tegalime išnaikinti savyje puikybės jausmus, kuomet iš mažens męs pripratisime širdį atjausti savo nevertumą ir juo nusiskųsti; kuomet už visus mųsų nuopelnus dėkavosime Dievui ir būsime tikri, kad vos tik Dievas ati-

tolins nuo mųsų savo dešinę, męs nugrimsime nedorybėse. (Manzoni. Sulla morale cattolica.)

Tramdyk savo nepasikakinimo jausmus, kitaip tu tapsi piktas ir rūstus. Kartais teisingas piktumas yra dovanotinas, bet toki atsitikimai būva labai reti. Kas kiekvieną savo piktumą laiko teisingu, tasai tik nori pridengti savo nelabumą.

Bet nelaimė! tasai trūkumas apsireiškia labai tankiai. Kalbėk paeiliui su dvidešimčia žmonių, tai tikrai devyniolika iš jų skųsis vieni ant kitų ir sakysis, negali jų apkęsti. Jie rūsčiai kalbės apie visuotiną neteisybę, kaipo tik jie vieni tebūtų palikę pasaulyje geri ir teisingi. Šalis, kurioje jie būva visados yra blogiausia visame pasaulyje; laikai, kuriuose gyvena,—negeri; įstaigos ne jų įsteigtos,—netikusios; išgirdę ką-nors kalbantį apie tikėjimą ir dorą, tuoj pavadina veidmainiu; matydami turtingą žmogų, nebarstantį bereikalo savo pinigų, tuoj pramano šykštuoliu; jei vargdienis kenčia ir prašo susimylėjimo, tą vadina dykaduoniu ir tinginiu, o jeigu jie patįs yra padarę kam-nors gero tai jau visuomet tą, kuriam jie davė pagelbą, vadįs nedėkingu. Niekinti visus draugijos sąnarius, išskyrus kaikuriuos savo draugus, jiems išrodo dideliu pasikakinimu.

Bet dar yra blogiau, kad tos užgaunančios artymą kalbos tankiausiai labai patinka tiems, kurių tiesiai jos nepaliečia. Tankiai piktas ir palinkęs kitus apkalbinėti žmogus gali įgyti doringiausio žmogaus vardą; o tuo tarpu į nusižeminusį žmogų žiūri su paniekinimu, laikydami jį kvailu ir niekam netikusiu.

Nusižeminimo ir ramumo dorybės paprastai nesuteikia žmogui garbės, bet tu vistiek jas laikyk,—jos yra daug vertesnės už garbę. Visoki pasididžia-

vimai ir užsirūstinimai yra ženklais parodančiais, kad mums trūksta doros, meilės ir mandagumo ir kad męs nuolatai stengiamės pasistatyti save aukščiau už kitus.

Būk nusižeminęs ir ramus, bet ir mokėk pasirodyti, kad tavo nusižeminimas ir ramumas nepaeina nė iš kvailumo, nė iš silpnybės.—Kaip pasirodyti? Nejaugi šokdamas ant blogo žmogaus su kumščiomis, kada pritruks tau kantrybės? arba apkalbėdamas tą, kurs apkalbėjo tave?—Ne! Nenorėk atkeršinti apkalbėtojams, išskyrus ypatingus atsitikimus, kuriuos sunku yra nurodyti, nenustok kantrybės, nekeršink ir neniekink pikto žmogaus. Ramumas, kada jisai yra dorybė, o ne silpnybė, visuomet gauna viršų. Jis geriau nužemina kitų puikybę, negu karščiausia kalba su rūstybe ir neapykanta.

Kad tavo tylumas nėra nė kvailybė, nė baimė, parodyk vertu pasielgimu su nedoraisiais,—tu niekuomet negink, neteisink piktų jų darbų, nejieškok jų užtarimo ir nežemink savo tikėjimo arba gero vardo iš baimės, kad jie jus nepapeiktų.

Tankiai atsimink, kad tu turi priešininkų, bet nenuliūsk delei to. Nėra tokių dorų, teisingų ir santaikų mylinčių žmonių, kurie neturėtų priešininkų. Tūli nelaimingi yra teip apsigimę, kad negali iškęsti neapkalbėję žmogaus, gyvenančio pagal sąžinę ir turinčio gerą vardą.

Būk tvirtas bei ramus ir atleisk iš širdies tiems nelaimingiems, kurie tave skriaudžia, arba stengiasi padaryti tau piktą. «*Atleisk ne septynis kartus*, —pasakė mųsų Išganytojas:—*bet septynias dešimtis septynis kartus*»,—t. y. atleisk visuomet, kada tik tau nusidės tavo artymas.

Visokis atkeršijimas ir muštynės (duelis) neturi jokios vertės. Slaptoje laikoma rūstybė—kartu yra

puikybė ir silpnybė. Atleizdamas kitam jo neteisybę, tu gali iš priešininko padaryti draugą, iš sugedusio žmogaus—pajėgianti žengti pirmyn dorybės keliu. O, kaip gražus ir džiaugsmingas yra toksai pergalėjimas! Kaip daug jis yra aukštesnis už baisius keršto pergalėjimus!

Jeigu užrūstinusiam tave žmogui tu dovanoji, o jis nepasitaiso, palieka pikčiausiu tavo priešininku ligi-pat savo myrio ir nuolatos tave apjuokia, tai ar tu ko nustojai jam dovanodamas? Ar gi tu savo gyvenime nebuvai pasikakinęs ir nesidžiaugiai, atsimindamas, dorą savo pasielgimą?

Skyrius XXXI.

Stiprybė.

Stiprybės, daugiau stiprybės! Jei tos ypatybės neturėsi, nepasieksi dorybės. Reikia stiprybės kad pergalėtumei savo paties meilę (egoizmą) ir taptumei doru; reikia stiprybės pergalėti tinginystei ir užsiimti mokslu; reikia stiprybės apgynimui Tėvynės ir tavo artymo kiekviename atsitikime; reikia stiprybės, kad galėtumei atsispirti piktiems palinkimams ir neteisingiems apjuokimams; reikia stiprybės kad be vaitojimo galėtumei kęsti ligas, vargus ir nelaimes; reikia stiprybės, kad galėtumei stengties išsitobulinti, nors tikrą tobulybę ir negalima yra šiame pasaulyje įgyti, bet jei jos netrokšime, kaip sako Evangelija, visai nustosime doriškos savo vertybės.

Nors ir kažin kaip tu brangintumei savo turtą, garbę ir gyvybę, visuomet būk pasirengęs paaukoti visa tai, jeigu tavo pareigos to reikalautų. Reikia, arba išsižadėti paties savęs ir tvirtai prisižadėti greičiau nustoti visokios žemiškos laimės, negu įgyti tą laimę neteisingai; arba žmogus nustos buvęs žmogum ir taps išgama! «*Nes nėvienas*—sako Ciceronas:[1])—*negali buti teisingu, kuris bijosi mirties, kentėjimų, ištrėmimo ir neturto, arba kuris priešingus toms nelaimėms daiktus stato aukščiau už teisybę*». (*Nemo enim justus esse potest, qui mortem, qui dolorem, qui exilium, qui egestatem timet, aut qui ea, quae his sunt contraria, aequitati anteponit*).

Gyventi, turint visai atitrauktą nuo žemiškų daiktų širdį, yra persunkus uždavinys. Bet niekas negali užginti tą tiesą, kad būdami prisirišę prie žemiškų daiktų, mes negalime nė vertai gyventi, nė vertai numirti.

Stiprybė turi pakelti dvasią, kad ji galėtų išsimokyti visų dorybių; bet žiūrėk, kad neišklystumei ir netaptumei perdaug užsitikinčiu pats savim.

Kurie kalba, kad stiprybė nesutinkanti su švelniais jausmais; kurie įsipratina keršinti, kelti ginčus ir nori muštynių,—tie ant pikto sunaudoja Dievo duotas valios ir ir kūno pajėgas, vietoje tomis pajėgomis daryti artymui gerą ir duoti jam gerą pavyzdį. O tokie žmonės, atsitikus paojui, būva bailiausi ir silpniausi: išsigelbėjimui savęs jie parduotų savo tėvus, ir žmoną ir brolius. Kareivių tarpe tokie drąsuoliai, kurie pirma laiko išjuokia savo draugų bailumą ir juokiasi iš priešininko, pirmutiniai pabėga nuo karės lauko.

---

1) Cic. de Officis lib. II c. 9.

Skyrius XXXII.

Aukštas gyvenimo supratimas ir nebijojimas mirti.

Doriškos žmogaus pareigos yra išdėstytos daugelyje knygų ir daug iškalbingiau, negu mano parašyta: mano tikslas, skaitytojau, buvo sutaisyti tau trumpą vadovėlį, kuriame galėtumei rasti visa, ką tik privalai turėti savo omenyje.

Prie viršui pasakyto dar pridedu vieną patarimą. Neišsigąsk tavo pareigų skaitlingumo: tik tinginiams jos išrodo neišpildomos. Jeigu męs iš geros valios norėsime jas išpildyti, tai kiekvienoje pareigoje męs matysime pasislėpusią gražybę, kuri pati lieps mums mylėti savo pareigas; męs rasime jose stebūklingą galybę, kuri padidis mųsų dvasios pajėgas ant tiek, kaip toli męs būsime nuėję grubiu dorybės keliu; męs persitikrįsime, kad žmogus yra daug stipresnis, negu mums rodosi, jei jis tik trokšta pasiekti aukštą savo likimo tikslą, kuris yra— apsivalyti nuo visokių negerų jausmų, sužadinti savyje norą būti geru ir tokiu būdu pakilti ligi nuolato vienijimos su Dievu.

Mylėk gyvenimą; bet mylėk jį ne už jo menkus smagurius, nė už jo tuščią garbę. Mylėk jį už visa tai, kas jame yra prakilnaus ir dieviško. Mylėk jį, nes gyvenimas yra doros mokykla, už kurią Visagalis mums laimina, kuri didina Dievo garbę ir yra reikalinga mųsų pačių išsitobulinimui. Mylėk gyvenimą, visai nežiūrėdamas į jo kartumus, bet dar maža to—mylėk jį už jo kartumus ir vargus, nes jie mus pakelia; jie sudaigina ir išaugina žmogaus dvasioje prakilnius norus ir doras mintis, kurie atneša gerą vaisių.

Atsimink, kad tasai gyvenimas, kurį tu teip labai brangini, yra tau duotas tik trumpam laikui. Ne naikink jo be naudos. Naudokies gyvenimo linksmybėmis tik tiek, kiek yra reikalinga tavo sveikatai arba kitų suraminimui. O geriausia tavo linksmybė turi būti verti žmogaus pasielgimai; būtent, su aukšta brolystės meile tarnauti artymui ir tarnauti Dievui su tikra meile ir nusižeminimu.

Teip-pat, mylėdamas savo gyvenimą, atsimink ir mirtį, kuri tavęs laukia. Užsimiršti, kad męs būtinai turėsime mirti,—yra silpnybė, suturinti stengimos pasiekti aukštesnį doros laipsnį. Nenorėk sava kalte pagreitinti tą iškilmingą valandą; bet lygiai nesistengk nuo jos išsigelbėti. Nesigailėk aukoti savo gyvybę artymo labui, o pirmiausia, tavo Tėvynės laimei. Ar tokia mirtis ar kitokia tavęs lauktų, būk prisirengęs vertai su stiprybe ją pasitikti ir pašvęsti ją tikru ir tvirtu tavo tikėjimu.

Užlaikydamas visa tai, tu būsi žmogum ir piliečiu aukščiausioje to žodžio prasmėje, būsi naudingas žmonių draugijai ir patsai būsi amžinai laimingas.

18. Jaunuomenės švietimas kitur ir pas mus. J. Gabrys. Vilniuje 1906 m. pusl. 26 . . . . 10 »
19. Ypatos ir namo nepaliečiamybė. Dioneo. Iš rusų kalbos vertė Alfa. Vilniuje 1906 m. pusl. 26 . . . . . 5 »
20. Žmogaus ir piliečio tiesos. (pagal N. Kabanovą) parašė P. B-is. Vilniuje 1906 m. p. 15. 5 »
21. Kas tai yra politiška partija? N. Ivanov. Iš rusų kalbos vertė P. B-is. Vilniuje 1906 m. pusl. 21 . . . . . 5 »
[illegible] Kas daryti kad sveiki butume ir ilgai gyventume. Vertė iš lenkų kalbos D-ras A. Vileitinai[illegible]is. Vilniuje 1905. m. pusl. 42 . . . . . 10 »
gim[illegible]enkiškai-lietuviški pasikalbėjimai. Vilniuva[illegible] 1905 pusl. 44. . . . . 25 »
24. Sofoklis. Antigona. Tragedija, pusl. 39. . . 30 »
25. Silvio Pellico. Apie žmonių pareigas. Iš italų kalbos vertė Jurgis Baltrušaitis . . . . . 30 »
26. A. Vienožinskio kun. Lietuvos tėvynės dainos, pusl. 47. . . . . 15 »
37. Palangos Juzė. Parašė vyskupas M. Valančius. Tilžėje 1892 p. 132 . . . . . 35 »
38. Mindaugis Lietuvos Karalius. Istorijos paveikslas penkiuose aktuose. Pagal J. Slovack. vertė V. Kapsas, p. 86. . . . . 40 »
29. Nilso Jensono užrašos. Švedų kalba parašė Alfredas fon Hedenstjerna, lietuviškai išvertė Pr. Mš. Vilniuje 1906 m. pusl. 42 . . . . 15 »
30. Laisvos valandos. Eilės. Parašė Vincas Kapsas, p. 98. . . . . 15 »
31. Orleano mergelė. Tragedija penkiuose aktuose. Vertė Vincas Kapsas p. 157 . . . . . 25 »
32. Kristijono Donelaičio raštai. Keturi meto laikai. Shenandoah, Pa 1897 p. 134 . . . . . 55 »
33. Lietuvi, mylėk savo kalbą! Paveikslėlis iš dzūkų gyvenimo, parašė Kunigas. Vilnius 1905 m. pusl. 17. . . . . 6 »
34. Laisva valandėlė, broliams dovanėlė. Parašė K. Stiklelis. Vilnius 1906 m. pusl. 32. . . . 10 »
35. Alfa. Mokykla ir jos uždavinys . . . . . 25 »
36. M. Konopnickienė. Pakeliui. Graikų paveikslėlis. Zegotos vertimai. Vilnius 1906 m. pusl. 54 . . . . . 15 »

3 0112 115444355

37. Trumpas Rymo-Katalikų Katekizmas—Krotki Rzymsko-Katolicki Katechizm. Lietuvių ir lenkų kalbose (spaudoje). . . . . .
38. Birželis mėnuo pašvęstas šv. Jėzaus širdžiai. Pagal itališko sutaisė Jurgis Baltrušaitis (spaudoje). . . . . .
39. P. Bayard. Svarbi priežastis. Vieno veiksmo komedija. Su kai-kuriomis permainomis iš lenkų kalbos vertė K. Žegota (spaudoje). .
40. N. Avksentjev. Žmonių atstovų rinkimai. Iš rusų kalbos vertė Alfa . . . . . 8 »
41. A. Leontjev. Teismas ir jo nepriklausomybė. Iš rusų kalbos vertė Alfa (spaudoje). . .
42. A. Leontjev. Tiesų lygybė. Vertė Pl. (spaudoje). . . . . .
43. Pymenov. Nuolatinė karumenė ir milicija (spaudoje) . . . . . .
44. Gabrys. Trumpas Lietuvių kalbos vadovėlis . 25 »
45. K. S-l-s. Čia ne juokai, bet tikra tiesa. Eilės. pusl. 32 . . . . . 10 »
46. K. Stiklelis. Juokų maišelis, pusl. 16 . . . 5 »

«Vilniaus Žinių» knygyno kataliogas kam-nors pareikalavus siunčiamas dovanai.

KNYGYNO ADRESAS:

Vilnius. Aušros vartų gatvė, № 5. «Vilniaus Žinių» knygynas.